

Georgina Gual Rovira i Alba Vives Virgili

**LA INFERMERA ESCOLAR: IMPORTÀNCIA DE LES SEVES
FUNCIONS PREVENTIVES I DE PROMOCIÓ DE LA SALUT
DURANT L'ADOLESCÈNCIA.**

TREBALL FI DE GRAU

Dirigit per Dr. Josep Barceló Prats

Infermeria

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**

Facultat d'infermeria

TARRAGONA 2020

ÍNDEX

1. Introducció / Justificació	6
2. Objectius	8
3. Marc teòric	9
3.1. Concepte de comunitat	10
3.2. Salut comunitària	12
3.3. Infermeria comunitària	14
3.4. Conferències de salut	15
3.4.1. Alma-Ata	15
3.4.2. Conferència d'Ottawa	16
3.5. Antecedents de la infermeria escolar	16
3.6. Objectius i funcions de la infermera escolar	19
3.6.1. Funció assistencial	20
3.6.2. Funció docent	21
3.6.3. Funció gestora	22
3.6.4. Funció d'assessorament	23
3.6.5. Funció investigadora	23
3.6.6. Funció de detecció i vigilància	24
3.6.7. Funció d'acompanyament	25
3.6.8. Funció social	25
3.7. Educació en salut	26
4. Metodologia	30
4.1. Estratègia de recerca bibliogràfica	30
4.2. Metodologia qualitativa	35
5. Anàlisi de resultats	36
5.1. Revisió bibliogràfica	36
5.2. Entrevistes	39
6. Discussió	44
7. Conclusions	48

8. Limitacions de l'estudi i possibles noves vies de recerca.....	50
9. Bibliografia.....	52
10. Annexes.....	56
10.1. Annex I. Metodologia: Estratègia de recerca bibliogràfica	56
10.2. Annex II. Cronograma	77
10.3. Annex III. Entrevistes al professorat.	78

Resum

Actualment la manca d'hàbits saludables és la causa de molts dels problemes de salut que pateix la societat actual i moltes d'aquestes conductes, s'adquireixen a l'adolescència. Per aquest motiu, ens hem proposat definir les funcions de la Infermeria Escolar, així com també identificar l'actual situació d'aquesta figura a Catalunya i conèixer el punt de vista dels docents sobre aquesta. A fi i efecte d'aconseguir aquests objectius, hem realitzat una recerca bibliogràfica que hem complementat amb una metodologia qualitativa realitzada a base de sis entrevistes a diferents docents. Els resultats obtinguts a partir d'aquestes dues metodologies deixen entreveure que hi ha un clar desconeixement per part dels docents en relació a la infermera escolar i les seves funcions, així com també del significat de promoció de la salut, prevenció de la malaltia i educació per la salut. En conclusió, hi ha la necessitat de realitzar una gran difusió a tota la comunitat docent de la figura de la infermera escolar i de les seves funcions: promoció de la Salut, educació sanitària i prevenció de les malalties, com una manera d'evitar problemàtiques que poden aparèixer durant aquesta etapa escolar i fomentar-ne una millor salut.

Paraules clau: infermeria escolar, centre escolar, docents, salut.

Abstract

Introduction: Currently the lack of healthy habits is the cause of many of the Health problems that today's society suffers from and many of these behaviors are acquired in adolescence. For this reason we have set out to define the functions of School Nursing as well as identify the current situation of this figure in Catalonia and know the point of view of teachers on it. In order to achieve these objectives, we have carried out a bibliographic research that we have complemented with a qualitative methodology based on six interviews with different teachers. The results obtained from these two methodologies suggest that there is a clear ignorance on the part of teachers in relation to the School Nurse and her duties, as well as with the meaning of Health promotion, disease prevention and Health education, which makes it difficult its implementation in classrooms. In conclusion, there is a need to make a great dissemination to the entire teaching community of the figure of the school nurse and her functions: health promotion, health education and disease prevention, as a way to avoid problems. which may appear during this school stage and promote better health.

Key words: School Nursing, school, teachers, Health.

1. Introducció / Justificació

La Infermeria escolar a Catalunya

El tema escollit consisteix en aprofundir i analitzar la situació actual de la figura de la infermera escolar a Catalunya centrant-nos, més específicament, en el grau de seguiment des de l'atenció primària envers els adolescents.

La National Association of School Nurses (NASN) defineix la infermera escolar com: una pràctica especialitzada de la professió infermera que persegueix el benestar, l'èxit acadèmic i la promoció de la salut en la vida dels estudiants. D'aquesta manera, les funcions de les infermeres escolars són fomentar la responsabilitat positiva dels alumnes per a un desenvolupament normal; promoure la salut i la seguretat; intervenir en problemes de salut potencials i actuals; realitzar gestió de casos i col·laborar activament amb tota la comunitat escolar per construir la capacitat d'adaptació dels estudiants a la família, la seva gestió, recolzament i aprenentatge. (1)

Segons el programa d'educació i salut a l'escola i a l'institut (PESEI) creat per l'Associació Catalana d'Infermeria i Salut Escolar: "Una part important dels problemes de salut dels nostres dies, que pateix la nostra societat actual, són imputables a la forma de viure de les persones. Diverses malalties cròniques que són presents a l'edat adulta, com: malalties cardiovasculars, obesitat, diabetis, malalties de transmissió sexual o estrès, tenen una relació molt directa amb mals hàbits d'alimentació, i hàbits de consum nocius (drogues, alcohol, tabac...). Així mateix, la manca d'activitat física i la falta d'habilitats personals per enfrontar-se a situacions vitals conflictives o de pressió social accentuen aquests problemes. Moltes d'aquestes conductes problemàtiques s'adquireixen a la infància o a l'adolescència, incorporant-se com un hàbit difícil de canviar posteriorment". (2,3) Tanmateix, segons afirma la OMS, les malalties cardiovasculars són la primera causa de mortalitat al món. Diversos estudis posen de manifest que els principals factors de risc d'aquestes patologies són l'obesitat i els factors que hi estan associats (la diabetis i la hipertensió arterial), fruit d'una alimentació incorrecta i de la manca d'activitat física. Tenint en compte que els hàbits apresos durant la infància es mantenen en l'edat adulta, el Departament i la *Foundation for Science, Health and Education* (FSHE), liderada pel Dr. Valentí Fuster, impulsen el Programa SI! Salut Integral. (4, 5, 6) A més a més, el Programa Salut i Escola de la Generalitat de Catalunya va realitzar durant el curs escolar 2005 una enquesta escolar per tal de mesurar i avaluar la magnitud i la distribució dels hàbits i els estils de vida de la població

diana (nois i noies de tercer i quart d'ESO). Les estimacions obtingudes mitjançant l'enquesta es van utilitzar posteriorment com a mesures de referència basals per l'avaluació del programa, van ser determinades com les conductes de risc amb major prevalença el consum de substàncies addictives, sexualitat, alimentació, accidentalitat, estat d'ànim, maltractaments... (7)

La principal motivació en l'elecció del tema que volem treballar, ens va sorgir quan una professora de la universitat, ens va comentar que durant els seus anys d'experiència laboral en diversos centres d'atenció primària va observar que hi havia un control regular dels infants, de l'entorn d'aquests... mentre que en el moment on deixaven d'anar a la infermera pediàtrica, tampoc assistien al CAP excepte per un motiu en concret d'urgència. Va ser llavors quan vam reflexionar i ens vam adonar que nosaltres mateixes no coneixíem a la nostra infermera assignada del CAP i que tampoc havíem assistit a cap control des de l'última visita amb la pediatria, ja que sempre que havíem tingut una urgència ens havíem adreçat directament al servei d'urgències del nostre hospital referent. En segon lloc, podem dir que és un tema que ens crea molta curiositat ja que una vegada deixes d'assistir al control anual pediàtric, passa a ser el mateix adolescent el responsable de la seva pròpia salut i és en aquest moment on es perd el contacte infermeria- usuari. Pensem que es un punt important a treballar i de rellevància infermera ja que és en aquesta edat quan els adolescents han de prendre moltes decisions centrades en la seva vida acadèmica, laboral, social i personal com també una etapa amb molta incertesa. Per aquest motiu creiem que sense un bon seguiment i una bona relació terapèutica i de confiança infermera- pacient, és molt difícil la prevenció de problemàtiques que puguin sorgir en aquesta etapa.

2. Objectius

- Definir les funcions de la Infermeria Escolar a Catalunya.
- Identificar l'actual situació de la Infermera Escolar a Catalunya.
- Conèixer en què consisteix el programa Salut i Escola així com les intervencions planificades.
- Conèixer el punt de vista dels docents sobre la infermeria escolar.

3. Marc teòric

El Consell General d'Infermeria, partint dels objectius proposats l'any 1978 a la Conferència Internacional sobre l'Atenció Primària celebrada a Alma-Ata (Kazajstán), va establir l'objectiu d'establir una política internacional de salut anomenada "salut per a tots" a l'any 2003. Amb aquest propòsit, moltes organitzacions sanitàries de diferents països van dirigir l'atenció cap al concepte de la salut, entesa aquesta noció com un dret humà fonamental, i es va apostar per l'atenció primària com la millor estratègia per apropar la salut a tota la població. Un dels punts importants a tenir en compte fou la reorientació de recursos orientats cap al cuidatge bàsic i vers la prevenció de la malaltia. Així doncs, l'educació per a la salut aborda la dimensió educativa com una de les eines primordials a utilitzar tant en l'àmbit familiar com en l'escolar, en centres de treball, en serveis sanitaris... i, per això, es fa imprescindible el treball en equip del conjunt de professionals sanitaris. (8, 9)

Seguint aquest marc global i amb l'objectiu de potenciar l'empoderament en salut dels nois i noies en edat escolar, la Xarxa Europa d'Escoles Promotores de Salut (REEPS), l'any 1991, va començar a Europa un projecte, inicialment, anomenat "Escola, Promotora de Salut". Actualment coneguda com La Xarxa d'Escoles per a la Salut a Europa (SHE), estableix, entre els seus objectius, la creació d'una escola que faciliti l'adquisició d'uns hàbits i estils de vida saludables a tota la comunitat educativa i en un ambient que sigui afavoridor per a la salut. A Espanya, encara estem molt lluny d'aconseguir un patró d'escoles saludables homologables als estàndards europeus. Es per aquest motiu que l'abordatge dels problemes de salut dels infants i adolescents requereix d'una política unívoca encarada a la promoció d'estils de vida saludable per la prevenció, identificació i control dels problemes que puguin anar apareixen a la primera adolescència. Per tant, es fa necessari buscar estratègies d'identificació, investigació i formació d'aquestes necessitats. Treballar l'Educació per a la Salut (EPS) a les escoles és apostar per una educació integral dels estudiants, com a futurs adults autònoms i responsables. Segons l'article *Enfermería escolar: la situación hoy en día* (Encinar Casado A., 2015: *Rev. enferm. CyL Vol 7 - Nº 1*), a d'altres països com són els EEUU, Londres, Escòcia o Suècia, es dona molta importància a la infermera escolar. En canvi, a Espanya la figura de la infermera escolar en l'ensenyament públic no es troba implantada i la seva absència es cobreix per les infermeres comunitàries i els programes de salut escolar. (10, 11)

Per aquest motiu, aquesta primera part teòrica del treball està pensada per entendre no només què és la Infermeria Escolar, sinó també per entendre quines són les seves funcions i en quina situació es troba actualment aquesta figura. Conèixer la seva evolució així com les Conferències realitzades per poder aconseguir la visualització d'aquesta figura, tanmateix com saber quina és la educació en Salut que s'ha rebut a Espanya anys endarrere són fonamentals per poder entendre la realització de la part pràctica que consta al nostre treball. No obstant això, considerem important mencionar els conceptes de salut comunitària i comunitat ja que ambdós es troben implicats i treballen juntament amb la infermera escolar per tal de fomentar la salut individual i, per extensió, de la de la comunitat a fi i efecte d'assegurar el dret a la salut i a l'educació de la infància i adolescència com una responsabilitat de tots per tal de crear un futur social i humà sostenible.

3.1. Concepte de comunitat

El concepte de comunitat ha anat variant al llarg dels anys, es per això que molts autors posen en dubte la validesa del terme "comunitat" com una eina per analitzar problemes i situacions socials complexes. Els orígens de la intervenció comunitària es remunten a unes experiències als Estats Units entre els segles XIX i XX i citen a diversos autors, com ara, *Hernandez Aristu i Ander- Egg o Moix* que relaten dues experiències importants. Per una banda trobem el terme "organització comunitària" i d'altre banda el terme "desenvolupament comunitari". Tanmateix, *Marco Marchioni*, 1999, va senyalar que el concepte "*organització*" s'aplicava sobretot a països desenvolupats, amb estabilitat econòmica i creació de llocs de treball mentre que, el terme "*desenvolupament*" s'aplicava a zones qualificades com subdesenvolupades o tercermundistes. La principal preocupació en els treballs de Sancho (2009), es l'ús del concepte de comunitat ja que es pregunta si la comunitat es un mite o una realitat, i per tant, es plantegen si la intervenció comunitària es significativa i si té sentit dur-la a terme. Segons *Lindman*, comunitat es defineix com un agrupament d'individus conscientment organitzats, habitant una àrea específica o localitat, dotada d'autonomia política limitada, mantenint institucions primàries com una escola, Iglesia... entre les quals son reconeguts certs graus d'interdependència o inclús qualsevol procés d'interacció social que genera una actitud i una pràctica més intensiva i extensiva d'interdependència, cooperació i unió. Altres autors defenses la teoria de que la participació en una comunitat deriva d'una consciència de pertànyer a un lloc, en sentit de pertinença històrica, política

i econòmica. Segons Josep Canals, un antropòleg social de Barcelona, va escriure un article on afirma que la comunitat, en sentit estricte, no existeix a la societat complexa actual ja que creu que el concepte de comunitat amaga aspectes ideològics i no científics, i que per tant contradiu la racionalitat científica ja que degut a la multiplicitat de variables que interconnecten al terme comunitat, no es poden valorar científicament, com tampoc mitjançant un estudi de camp ja que les investigacions poden ser constantment reinterpretades. (12)

Així doncs, podem afirmar que el concepte de comunitat es un terme multidisciplinari i dinàmic ja que existeixen diverses dimensions que influencien el concepte de comunitat, l'article ens diu que existeixen dues dimensions, una correspon a la teòrica, que fa referència a la definició del concepte de comunitat remarcant la seva significació en un context, entorn, espai i situació en concret on les persones es senten identificades amb aquest i l'altre dimensió, seria la operativa ja que es basa en els elements essencials per la pràctica quotidiana de la intervenció comunitària, que segons *Hillery* (1955), són tres. El primer correspon a l'espai o territori compartit, ja que el concepte de comunitat és útil per tal englobar un conjunt de ciutadans en un territori definit. Es per aquest motiu que les intervencions professionals es realitzen en un context polític- institucional ja que vivim dins d'unes determinades subdivisions com són els municipis, la regió... d'aquesta manera, les intervencions s'adeqüen a una població i un espai en concret, fet que facilita l'anàlisi d'accés a recursos i drets socials. El segon correspon a les relacions i la seva interacció en processos d'exclusió social, l'anàlisi de conflictes i control social. El darrer concepte fa referència a les pautes d'interacció, en com la comunitat actua com a motor de canvi i passa d'una visió més individualitzada a una de global per tal de transformar la societat, reforçar la seva participació en programes comunitaris així com abordar els problemes que puguin aparèixer al implementar les diverses intervencions comunitàries. Tot seguit, en el seu estudi, *Marchioni* (2004), afegeix com a quart element clau els recursos dels quals disposa la comunitat i un cinquè que fa referència a les demandes que sorgeixen del propi cens. (12)

No obstant, no podem acabar de comprendre el concepte de comunitat sense fer esment al concepte de salut pública. Segons l'Escola Graduada de Salut Pública, la Salut Pública, és la responsabilitat estatal i ciutadana de protecció de la salut com un dret essencial, individual, col·lectiu i comunitari aconseguit en funció de les condicions de benestar i qualitat de vida a més a més de protegir la salut de la població, promoure

estils de vida saludables i millorar l'estat de salut i benestar de la població a través de programes de promoció i protecció de la salut i prevenció de malalties. La salut pública contribueix a el coneixement a través de la investigació i l'aplicació de les ciències poblacionals i socials als problemes de salut d'individus i poblacions que formen part d'una comunitat. (13)

3.2. Salut comunitària

Per tal de fer referència al concepte de “salut comunitària”, es important comprendre que la salut de les persones està determinada per diversos factors tals com la genètica de cada persona, la seva personalitat, estat i aparença física, les desigualtats socials i econòmiques que influeixen directament en els resultats de les intervencions realitzades. Segons l'article, *Salud comunitaria: una actuación necesaria*, entès el concepte de salut comunitària com una eina que influeix positivament en la salut de la comunitat actuant sobre els factors de caràcter comunitari que influeixen en la salut, la salut comunitària desplaça l'atenció a la malaltia i al benestar per una promoció de la salut i prevenció de malalties. Per aquest motiu, l'avaluació de les necessitat de la comunitat ens indicarà les àrees a canviar i/o millorar sempre establint una prioritització d'àrees a intervenir; la actuació, que inclou els serveis sanitaris e integra l'atenció social promovent l'auto-cuidatge, la independència i les xarxes de suport familiar ens permetrà un cop realitzada l'anàlisi de resultats, saber si les intervencions realitzades són efectives i si els canvis introduïts milloren la salut de la comunitat. Des d'una mirada salutogènica, entenent la salutogènesis com un procés de moviment que va encaminat a l'estat de salut en un continuo benestar – malaltia, les intervencions van dirigides a la millora de l'autonomia i l'autoconfiança permetent l'apropament d'entorns educadors que fomentin el creixement personal i que promoguin l'adquisició d'habilitat socials, comunicatives i negociadores per part de la comunitat, aplicant aquestes mesures des de la infància i la adolescència per tal de crear adults promotors de salut.

L'article defensa i posa en manifest la falta de recursos materials i humans ja que moltes intervencions no es poden realitzar des del centre de salut perquè un correcte abordatge del problema requereix la col·laboració dels diversos sectors que relacionen les famílies amb els nens/es i adolescents, com per exemple els complexos educatius, centres escolars, serveis socials, entitats del municipi... Podem afirmar doncs, que és molt important el treball en xarxa multidisciplinari per part dels diversos serveis implicats així

com la participació activa de la comunitat en les intervencions per tal d'establir objectius compartits i actuar cooperativament en aconseguir-los ja que la implementació d'aquestes millores permetrà un millor manteniment dels canvis realitzats. Un altre element molt important en el procés és el concepte d'equitat, ja que s'ha de tenir en compte el fet de no incrementar les desigualtats en salut, assegurant que tots els col·lectius que formen la comunitat independentment del seu perfil socioeconòmic es beneficiïn d'aquestes intervencions. (14)

En darrer lloc, i com hem comentat anteriorment, l'anàlisi de resultats així com la definició d'una bona estratègia d'avaluació ens permetrà observar a llarg termini l'impacte en la salut de la comunitat a partir de les intervencions realitzades. Tal com afirma l'article, la avaluació és molt important ja que ajuda a identificar les actuacions i els components que no són efectius i millorar-los així com els que s'haurien de potenciar.

Tanmateix, l'anàlisi dels temes de "salut comunitària" i "medicina comunitària" inicialment presenten certes dificultats semàntiques ja que aquests termes han sigut usats reiteradament com sinònims de "salut pública", de "medicina social o integral" o inclús de "medicina preventiva". Tot i que els aspectes històrics de la medicina comunitària no hagin estat detalladament estudiats, es podria identificar com originària dels Estats Units, especialment a partir de la dècada dels 60. Segons Barthón y Smith, la medicina comunitària s'interessa per problemes relacionats amb la salut de la població, ja sigui medicina pública o privada, i avarca procediments preventius i curatius dirigits a les famílies o a grups de la població. Altres autors veuen la medicina comunitària com la realització de la medicina integral, mitjançant accions preventives i curatives del medi ambient amb la participació activa de la comunitat. Segons Devoto, "només una participació activa de la comunitat, en una empresa que ofereixi salut i que existeixi un esperit de treball en equip, que utilitzi mètodes democràtics i d'autogestió, podria ser el fonament d'una medicina comunitària". En aquesta visió, les accions integrades de salut serien mesures de protecció, promoció, recuperació i rehabilitació, realitzades per un equip de salut polivalent i de personal docent on aquest formi part de la comunitat per tal de desenvolupar una major confiança i aproximació, una experimentació de models de prestació de serveis de salut, minimitzar les diferències que poden existir entre la medicina pública i privada, modernitzar la concepció de salut i la possibilitat d'intervenció en els hàbits, actituds i comportaments de la població dividits per sectors segons les seves necessitats. (15)

3.3. Infermeria comunitària

Al llarg de la història han existit antecedents que permeten estudiar el paper de la infermeria comunitària, encara que la seva equivalència no s'ajusti a la infermeria comunitària actual es coneixien com a diaconesses, germanes de la caritat, mendicants, dames de les Junes Provincials de Caritat... La primera escola d'infermeres comunitàries es va fundar a Liverpool el 1862 i es va centrar en la formació d'infermeres de visita domiciliària, d'educació sanitària i d'assistència social. Va ser aleshores quan van aparèixer noves expressions al voltant d'aquest nucli, com per exemple: "health nursing" i "sick nursing" com dos tipus diferenciats de concebre la infermeria, segons Nightingale. L'any 1893, Mrs. Lilian Wald va liderar el procés de creació d'escoles d'infermeres comunitàries que va culminar el 1912 amb el naixement de l'Organització Nacional d'Infermeria en Salut Pública. La Fundació Rockefeller va organitzar el 1919 la Conferència Sobre l'Estat de la Salut Pública a Estats Units on es va revisar la formació d'infermeria comunitària i es va crear l'any 1923 la Yale University School, la qual cosa va suposar un fet crucial per al desenvolupament posterior de la infermeria comunitària a Espanya. Després de la guerra civil, es van perdre gairebé tots els avenços pedagògics, tècnics i ideològics desenvolupats pel col·lectiu d'infermeria. No obstant això, la dictadura va potenciar el creixement tecnològic juntament amb la creació de la Llei de l'Assegurança Obligatòria de Malaltia de 1942 i la Llei de Bases Nacional de 1944 per tal de reorganitzar la sanitat nacional de postguerra. (16)

La doble transició democràtica per al país i l'ingrés d'infermeria l'any 1977 a la universitat va suposar l'inici d'una nova fase. Les noves infermeres es van dotar d'un nou cos de coneixements teòrics que les van transformar en potencials agents de salut de la comunitat. No obstant això, resultava impossible aplicar els seus coneixements donada l'absència de mitjans legals i materials. El 1978 neix l'especialitat d'atenció mèdica, familiar i comunitària i en 1984 s'estableixen els criteris per desenvolupar les estructures bàsiques de salut establint la zona bàsica de salut mitjançant indicadors demogràfics, geogràfics i socials. No és possible entendre el desenvolupament d'aquest procés sense analitzar la influència d'Alma Ata (1978). (16)

A partir de la Llei General de Sanitat de 1986, el dret consagra la competència dels infermers per treballar com a agents de salut en la comunitat i es marquen els principis

per a l'establiment d'una xarxa de serveis d'infermeria comunitària. Aquesta llei estableix cert tipus d'activitat comunitària esmentant els mecanismes d'enllaç amb la mateixa: educació sanitària, hospitals de dia, treball coordinat amb atenció primària, etc. En aquest període la infermera es transforma en un agent de canvi sociosanitari que aposta pels mètodes participatius d'acord amb un marc institucional democràtic. Seguidament, l'any 1987 es consolida i desenvolupa l'especialitat d'infermeria comunitària conjuntament amb altres especialitats: pediatria, salut mental, llevadora, geriatria, gerència i administració. Com a conclusió, podem dir que no podem parlar de l'existència d'un sistema d'Infermeria Comunitària fins a l'aparició dels governs democràtics i els canvis que implica aquesta situació a nivell educatiu, social, econòmic i cultural. (16)

3.4. Conferències de salut

3.4.1. Alma-Ata

La Conferència Internacional sobre Atenció Primària de Salut es va dur a terme a Alma-Ata l'any 1978, organitzada per la OMS i Unicef. En aquesta es considerava la necessitat urgent d'una acció per part dels governs i el personal de salut per protegir i promoure la salut de tots els pobles del món. Hi van assistir 134 països, 67 organismes internacionals i organitzacions no governamentals. La importància i rellevància d'Alma-Ata no es deu només a la seva àmplia participació, sinó perquè es va abordar una situació que encara no s'havia tractat en profunditat: la iniquitat en salut i serveis sanitaris. L'estratègia va ser presentada sota el lema "*Salut per a tothom l'any 2000*". Aquest lema va jugar un paper important en el nou concepte de salut ja que es defineix com un estat de complet benestar físic, psíquic i social i no només en l'absència de malaltia. (17)

Alma-Ata defensava que l'Atenció Primària de Salut era la clau per aconseguir l'objectiu que proposava i la va definir com una assistència sanitària essencial basada en mètodes i tecnologies pràctics, científicament fundats i socialment acceptables, a l'abast de tots els individus i famílies de la comunitat a través de la seva participació i a un cost que la comunitat i el país puguin suportar. També afirmava que l'APS representava el primer nivell de contacte dels individus, la família i la comunitat amb el sistema nacional de salut i constituïa el primer element d'un procés permanent d'assistència sanitària. (18)

3.4.2. Conferència d'Ottawa

La primera Conferència Internacional de la promoció de la Salut es va dur a terme a Ottawa l'any 1986 dirigida a aconseguir l'objectiu proposat anteriorment “*Salut per a tothom l'any 2000*”. (19) La promoció de la Salut consisteix en proporcionar a la població els mitjans necessaris per millorar la seva salut i tenir més control sobre aquesta.¹ (20)

El model de presa de decisions en Salut d'Ottawa sorgeix davant la situació de conflicte en que es trobava la població a l'hora de prendre decisions sobre la seva salut. Aquest model pretén apoderar i donar suport a les persones en l'exercici dels seus drets en salut. El model plantejat per la infermera canadenca Annette M. O'Connors va ser creat per ajudar als usuaris que s'enfrontaven a una situació conflictiva de decisions i consta de tres fases:

- a) Valorar les necessitats o determinants de les decisions
- b) Proporcionar suport en la presa de decisions
- c) Avaluar el procés de presa de decisions i els resultats. (19)

3.5. Antecedents de la infermeria escolar

La figura de la infermera escolar va néixer a finals del S. XIX, però no fou final segle XX quan va començar a expandir-se per EEUU i Europa. Concretament, la infermeria escolar va sorgir a Londres l'any 1891, quan al “Congrés d'higiene i demografia” es van plantejar els beneficis de disposar d'una infermeria als col·legis per al control de la salut dels joves. En conseqüència l'any 1897 es va fundar “*The London School Nurses Society*” i fou a partir de llavors quan es va començar a introduir les infermeres als col·legis anglesos. La importància d'aquesta figura va augmentar després d'objectivar una millora en la salut dels escolars. Finalment el 1899, *The London School Nurses Society* va regular la professió i en va establir les principals funcions d'aquesta figura, sempre dins l'àmbit d'Anglaterra. (21, 22)

¹ World Health Organization. Carta de Ottawa para Promoción de la Salud. Carta Ottawa para la promoción la salud. 1986; 6.

El 1902 trobem la primera infermera escolar reconeguda, Lina Rogers, qui més endavant, el 1917, va escriure el primer llibre de l'especialitat: *"The School Nurse: a Survey of the Duties and Responsabilites of the Nurse in Maintenance of Health and Physical Perfection and the Prevention of Disease Among School Children"*. L'èxit d'aquesta monografia fou tal que, de manera progressiva, les infermeres escolars es van anar introduint als centres educatius fins que, el 1914, el nombre d'infermeres que exercien professionalment als diferents col·legis i centres educatius es comptaven per centenars. (23)

Ràpidament, la figura de la infermera escolar s'expandeix a Suècia i Escòcia.

L'any 1968 trobem la primera associació d'infermeria escolar a Amèrica anomenada *National Association of SchoolNurses (NASN)*, la qual va definir el terme *Schoolnursing*, infermeria escolar, com la pràctica especialitzada i específica de la infermeria en l'àmbit escolar. És a partir d'aquest moment quan la infermera escolar va començar a ser el referent en l'educació a aquest grup de població. (22)

A Espanya la primera referència a la sanitat escolar la trobem en el llibre documentat anomenat "tractat de la higiene escolar", escrit per D. Pedro Alcántar García a Madrid, l'any 1880. En aquest llibre es reivindica i critica els mals hàbits higiènics de l'escola i el mal estat de les instal·lacions. A més, apareix per primera vegada el concepte de farmaciola escolar. (21) Més endavant, amb el decret del 23 d'abril de 1915, s'instaura el cos d'auxiliars sanitàries femenines de medicina i higiene escolar. Aquest contempla entre les seves funcions la inspecció mèdica escolar. La primera infermera escolar, a Espanya, va sorgir fa més de 30 anys als Col·legis Públics d'educació especial, entre els quals el pioner fou l'Institut Nacional de Reeduació d'Invàlids de Madrid (CPEE). (23)

L'any 1990 amb la Llei Orgànica del Sistema Educatiu (LOGSE) s'estableix que la promoció de l'educació per la salut és un tema transversal que ha d'estar present en totes les àrees curriculars. Posteriorment una vegada aplicada la Llei d'integració social dels minusvàlids, aquesta figura s'integrà a les escoles d'estudiants amb necessitats educatives especials (ACNEE). (21)

L'any 2007 es va celebrar el I Congrés Nacional d'infermeria i Salut Escolar amb l'objectiu de construir un punt de partida i de trobada de la infermeria escolar de tot el

país amb la finalitat de crear una Associació Nacional. En el II Congrés Nacional d'Infermeria i Salut Escolar, celebrat l'any 2009, va establir la constitució de la Societat Científica Espanyola d'Infermeria Escolar (SCE3) així com també la definició i competències de la infermera escolar. D'aquest congrés també en varen néixer les presidentes de vocalies de varies comunitats autònomes, entre elles la catalana. (21)

Per altra banda, el mateix any, es va fundar la primera associació espanyola d'infermeria escolar, la Asociación Madrileña de Enfermería de Centros Educativos (AMECE). Posteriorment, va néixer l'Associació Catalana d'infermeria i Salut Escolar (ACISE). A diferència de les associacions d'altres comunitats, la catalana és una associació declarada d'utilitat pública. ACISE té un programa d'educació per la salut en l'escola i institut (PESEI) que és la fusió de dos programes: PESE (Programa d'Educació per la Salut en l'Escola) i PESI (Programa d'Educació per la Salut a l'Institut). (21, 24) L'objectiu del programa Salut i Escola (PSiE) és millorar la salut dels adolescents mitjançant accions de promoció de la salut, de prevenció de les situacions de risc i d'atenció precoç per als problemes relacionats amb la salut mental, la salut afectiva i sexual, el consum de drogues, alcohol i tabac, en col·laboració amb els centres educatius i els serveis de salut comunitària presents en el territori. Els eixos fonamentals d'actuació del PSiE són la salut mental; la salut afectiva i sexual; la violència i els maltractaments segons gènere, els hàbits de salut (consum de tabac i altres drogues, altres addiccions, exercici físic, dieta, etc) i els trastorns de la conducta alimentària. (3)

Una de les principals línies d'actuació d'aquest programa és el servei Consulta Oberta, que implica el desplaçament periòdic de professionals de la infermeria als centres docents per afavorir l'accessibilitat dels adolescents a l'atenció sanitària amb garanties de privacitat, confidencialitat i proximitat. (3)

A Catalunya, segons la presidenta de l'Associació Catalana d'Infermeria i Salut Escolar (ACISE), Engràcia Soler, no hi ha cap centre públic, ni tan sols d'educació especial, que compti amb aquest tipus de professional, del qual només en disposen algunes escoles concertades i privades.² Per impulsar aquesta especialitat i amb la vista posada a

²Martín P. Infermeres escolar: necessàries, però ignorades. El Periódico [Internet]. 2019. Disponible a: <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20190215/infermera-escolar-necessitat-professor-pare-7299933>

promoure un canvi de model sanitari que es basi en la prevenció de la malaltia i en la promoció de la salut més que en la curació, el Consell d'Infermeria (el qual té aquesta figura entre les seves prioritats), , ha desenvolupat l'acreditació de les seves competències.³

Cal destacar que la Comunitat Valenciana va aprovar una llei en referència per a la infermera a l'escola. Es tracta de la Llei 8/2008 dels Drets de Salut i Adolescents, la qual senyala que els centres d'educació especial disposaran de personal d'infermeria que dependrà del departament sanitari corresponent. (25)

A dia d'avui, a Espanya, la infermeria escolar es troba en un procés de desenvolupament d'aquesta especialitat, fet que comporta la negociació de la seva implementació amb les diferents administracions públiques que tenen competències en aquest àmbit. Així, doncs, malgrat la figura de la infermera escolar existeix de fa molt temps, encara és considerada una figura nova i, en molts casos, desconeguda que no està establerta ni regulada de manera equitativa en tot el territori nacional i, en moltes ocasions, les seves funcions es cobreixen per part de la infermeria comunitàries. (26)

3.6. Objectius i funcions de la infermera escolar

Els objectius de la infermera escolar van més enllà de la cura directa de la salut de la població en edat escolar, treballa també en la prevenció de malalties i promoció d'hàbits saludables. Per això, aquesta atenció va enfocada a les necessitats específiques dels estudiants en edat escolar, tenint en compte, a més, a la resta dels membres de la comunitat escolar. És per això que el seu objectiu principal és aconseguir un desenvolupament físic, mental i social adequat que permeti a aquest grup de població, un estat de salut òptim, així com aconseguir l'apoderament de la seva salut en l'edat adulta. (27, 28)

L'Associació Catalana d'Infermeria i Salut Escolar (ACISE) defineix quatre funcions bàsiques que cada infermer/a ha de conèixer i desenvolupar durant el seu treball. Aquestes consisteixen en:

³ Ídem

- Funció assistencial
- Funció docent.
- Funció gestora.
- Funció assessora dins i fora el recinte escolar.

No obstant això, també fa esment a les funcions complementàries del Infermer/a escolar que son:

- Funció investigadora.
- Funció de detecció i vigilància.
- Funció d'acompanyament.
- Funció social.

Tot seguit procedirem a explicar-les detalladament.

3.6.1. Funció assistencial

- Identificar i valorar les necessitats en salut escolar, així com organitzar i dissenyar plans d'actuacions en referència a la cura que requereixen els membres de la comunitat educativa.
- Administració de tractaments i medicacions prescrits per professionals mèdics amb prèvia autorització escrita.
- Donar cobertura assistencial en les emergències i incidències en salut que es donen dins l'horari escolar, dins de les activitats que es porten a dins i fora del centre escolar actuant segons protocols validats científicament i derivant a l'alumne si procedeix a urgències, al centre de salut o al domicili, amb previ o posterior contacte amb els pares de la situació que ens trobem en aquest moment i de l'edat del menor.
- Realitzar les cures necessàries d'aquells nens i nenes que necessiten una atenció especial diària per tal de facilitar-los la integració en les escoles ordinàries, així com de millorar l'atenció en la seva malaltia en aquells alumnes que pertanyen a escoles especials.
- Control i seguiment dels alumnes afectats de malalties cròniques i agudes, teixint xarxa amb les famílies, mestres i altres professionals i agents de salut implicats en el món de l'escola.

- Prevenir, detectar de forma precoç, i fer seguiment dels diferents problemes de salut que es donen en la edat escolar i d'institut en el transcurs del curs escolar, i derivant o aconsellant la derivació a pares o escola a altres professionals de salut oportuns quan aquest nens i adolescents necessitin una atenció més especialitzada.
- La infermera escolar treballarà de forma estreta amb la direcció del centre, així com amb els psicòlegs, psicopedagogs i altres agents de salut, responsables de la salut física i mental dels alumnes. També formarà part i participarà de forma activa en l'equip interdisciplinari que conforma la comunitat educativa, així com en el consell escolar, aportant la seva visió d'expertesa en temes de salut.
- Dissenyar, implementar i avaluar protocols específics i guies d'actuació per la pràctica de la infermeria en l'àmbit escolar.
- Participar de forma directa o indirecte en els reconeixement de salut que es realitzen oficialment en els centres escolars.
- Supervisar l'equilibri dels menús que s'ofereixen en el menjador escolar, així com en el compliment de la higiene abans i després dels àpats. Avaluació mensual de menús i adequació d'aquests als alumnes i les seves necessitats alimentàries especials.
- Obertura, seguiment i registre d'una *Historia Escolar de Salut* (HES) de tots els alumnes, de caràcter confidencial, en la qual constin: els diagnòstics mèdics i diagnòstics d'infermeria, registre de vacunes, escales de valoració, al·lèrgies, medicació i autoritzacions o recomanacions mèdiques pel que respecta a la salut de cada alumne.
- Tindrà cura de l'estat de les farmàcies dels centres escolars, de la consulta d'infermeria, de la medicació dels tractaments que porten ordre mèdica i l'autorització dels pares d'aquells nens amb malaltia crònica.
- Realitzarà assessorament en temes de salut a mestres, pares, tutors i AMPA, de forma individual o col·lectiva.
- Participarà en plans de prevenció d'accidents, així com en intervencions directes o indirectes que minimitzin el risc d'accidents a l'escola.

3.6.2. Funció docent

- Promoció de la salut de tots els membres de la comunitat educativa, especialment dels seus alumnes, tenint en compte les característiques

antropològiques dels membres que formen i pertanyen a l'escola, així com del seu entorn. Mitjançant l'educació en salut, l'acompanyament i el seguiment, per tal de què aconseguixin el màxim apoderament de la seva salut.

- Aplicació de programes educatius per la salut, que siguin igualitaris i equitatius, i que comprenguin des de la primera etapa de la infància a l'escola i amb continuïtat en els instituts, per tal de capacitar-los en l'autocura de la seva pròpia salut i benestar.
- Elaboració de materials diversos, per treballar dins les aules, que ajudin a desenvolupar els temes d'educació per la salut, de forma que s'adaptin a les necessitats de l'edat dels alumnes, així com a les característiques específiques de cada escola i al seu entorn comunitari i social.
- Elaboració d'activitats educatives i formatives en salut, amb metodologia docent i rigor científic, dirigides als alumnes, professors, pares i mares dels alumnes, així com altres professionals que formin part de la comunitat educativa.
- Realitzar recomanacions dirigides a mares, pares, personal docent i no docent sobre els processos patològics més comuns en la infància i com prevenir-los.
- Formar a mares, pares i AMPA sobre els hàbits saludables dels nens i adolescents, així com el coneixement bàsic de l'autocura en l'edat infantil i adolescència, per tal de prevenir problemes de salut freqüents en aquesta etapa de la vida.
- Cooperar amb l'equip docent i el claustre de professors per tal d'integrar la educació per la salut de forma directa com una assignatura, així com d'integrar-la en altres matèries de manera transversal.
- Planificar les intervencions educatives al llarg del curs escolar i avaluar-les anualment, per tal de millorar-les i adaptar-les a les necessitats de la comunitat educativa.

3.6.3. Funció gestora

- L'infermera ha de ser gestora dels propis serveis docents i assistencials que dóna a l'escola i l'institut.
- Serà referent de salut i nexa d'unió amb els diferents organismes involucrats

en la salut escolar, facilitant intervencions de salut que es puguin fer dins les escoles i instituts i que representin una millora per la comunitat educativa.

- Treballar amb xarxa amb diferents professionals i agents de salut que intervenen en l'assistència en salut dels alumnes.
- Gestionar ajudes i subvencions que puguin millorar la salut de la comunitat educativa.
- Gestionar l'aplicació de protocols de salut adaptant-los a les necessitats de cada centre, avaluant-los i millorar-los per la continuïtat d'aplicació.
- Gestionar el registre, control i emmagatzematge de la informació en salut, pel que fa als historials de salut escolar, garantint la confidencialitat en base a la llei de protecció de dades vigents.
- Gestionar des de les entitats responsables de la salut escolar, les directrius que han de seguir les infermeres escolars vers les seves intervencions.

3.6.4. Funció d'assessorament

- Assessorar a les entitats públiques i privades que tenen relació directa i que treballen amb programes i directrius a aplicar en les escoles sobre temes relacionats amb la educació i la promoció de la salut, hàbits saludables, prevenció de conductes nocives, malalties i accidents.
- Assessorar a les famílies vers la salut dels seus fills de forma individual o col·lectiva i a tota la comunitat educativa (pares, tutors, personal docent i no docent) que intervenen directa o indirectament en la salut escolar.

3.6.5. Funció investigadora

- Desenvolupar recerca científica sobre les infermeres escolars tant a nivell nacional, com en altres parts del món.
- Realitzar recerca sobre la infància i l'adolescència, per tal de conèixer els seus hàbits nocius i/o saludables, tendències i necessitats d'aquest col·lectiu, amb la finalitat d'adaptar el treball de l'infermera escolar a les necessitats reals.
- Desenvolupar recerca i avaluar l'aplicació de programes d'educació per la salut.
- Col·laborar amb grups de recerca sobre la infermeria i la salut escolar.
- Potenciar la formació i la investigació.

- Realitzar recollida de dades respecte als nens amb patologia crònica i aguda per tal d'investigar quines són les necessitats canviants que es produeixen a les escoles.
- Avaluar el nivell de satisfacció de la comunitat educativa respecte els serveis de l'infermera escolar.
- Realització de reunions coordinades amb altres infermeres escolars i amb professors, per tal de dinamitzar i millorar actuacions individuals i grupals dels alumnes.
- Elaboració de protocols d'intervenció en salut per les escoles i de materials per a la promoció de la salut escolar.
- Desenvolupar recerca sobre nens amb exclusió social i la repercussió sobre la seva salut.
- Difusió dels resultats dels estudis a entitats públiques, privades, i a la societat en general.
- Participar activament en jornades i congressos, així com generar publicacions, per divulgar el treball de la infermera escolar i la seva repercussió en la millora de les condicions de la salut/malaltia/atenció dels infants i adolescents.

3.6.6. Funció de detecció i vigilància

- Detecció de possibles malalties contagioses, epidèmies, així com controls i vigilància de les mateixes.
- Protecció del compliment dels drets dels nens i adolescents.
- Detecció d'anomalia en els hàbits saludables: higiene, alimentació, descans, son, oci...
- Detecció d'anomalies en el creixement i símptomes de malalties.
- Detecció d'hàbits tòxics (individuals o en grup), com són: tabac, drogues, alcohol...
- Detecció de possibles maltractament a la infància i adolescència i control de l'afectació de possibles malalties de salut mental.
- Detecció de violència i de casos de radicalització del comportament dels infants i adolescents.
- Detecció de conductes de risc sexual (MTS, embaràs no desitjat, violència sexual...)

- Detecció de l'afectació emocional dels alumnes i de conductes nocives per la salut (anorèxia, bulímia...) així com de *Bullyng*, *ciberbullyng*, *sexting*, *grooming*...
- Vigilància del compliment de mesures ambientals a l'escola i de les normatives de seguretat e higiene d'aquesta.

3.6.7. Funció d'acompanyament

- Acompanyament dels infants i adolescents que comencen per primera vegada a l'escola, o a l'inici de curs, de a la integració dels nens absents per malalties durant períodes llargs de temps i dels nens que presenten malalties o deficiències en salut, a nivell físic o mental. Així com de la integració de la salut escolar a refugiats i immigrants.
- Acompanyament a les mares i pares en quan a la salut dels seus fills sans o nens amb patologies.
- Acompanyament al nen que està patint un procés de dol i d'aquells que pateixen l'afectació de la separació dels pares.
- Acompanyament al professorat en quan a la integració de nens amb patologies a les aules.
- Acompanyament a les vetlladores en quan a l'atenció als nens que cuiden.

3.6.8. Funció social

- Afavorir el lligam escola-família-salut.
- Detecció de situacions que generin en la infància i l'adolescència riscos d'exclusió social per raons de pobresa, marginació, famílies desestructurades...
- Apropament e integració de l'escola en el seu entorn comunitari tenint en compte les característiques antropològiques de la població (cultura, costum, religió, ètnia...) i treballar mitjançant l'escola, per la integració en la societat a on pertanyen.
- Participació i col·laboració amb entitat i organitzacions locals que poden aportar una millora en quan a la salut de la comunitat educativa.
- Treball en xarxa amb diferents agents de salut: psicòlegs, pedagogs, educadors socials... (29, 30, 31)

3.7. Educació en salut

Segons ens explica el Llibre Genealogies de la reforma sanitària a Espanya (35), al primer terç del segle XX es comença a debatre sobre la necessitat d'informar i formar als joves en educació sexual. No només es debat aquesta possibilitat sinó també que aquesta instrucció sigui desenvolupada des de l'escola mitjançant l'ús de conferències, articles de premsa, revistes especialitzades i pedagògiques. No obstant això, les dinàmiques reformistes educacionals van desaparèixer a causa del Franquisme, que va redistribuir les instàncies discursives autoritzades per tornar a les practiques i discursos que orienten de nou el seu control amb termes com castedat, puresa, inspecció de comportaments... El sexe va quedar llavors, com una practica procreadora i la sexualitat era un concepte abordat a l'espai confessional de sacerdots i teòlegs. No serà fins a mitjans dels anys cinquanta quan s'inicia un procés de renovació dels codis teòrics per part de psicòlegs, psiquiatres i sexòlegs que comencen a parlar de sexe destinat a assessorar la vida matrimonial. En concret, l'educació sexual a l'escola durant els anys 50 i 60 va ser molt escassa i precària i anava dirigida exclusivament a conceptes de maternitat i concepció; es parla llavors d'una aliança metge- religió per el control de l'instint genèsic dels joves.

Mentrestant a Europa l'educació sexual va intentar construir, amb dificultat, un cànon pragmàtic escolar per implantar-ho com una ensenyança obligatòria als diferents països occidentals. Aquests nous camps de coneixement escolar prioritzen per damunt els seus continguts, dinàmiques docents generadores d'hàbits i actituds saludables. Aquestes noves dinàmiques socials conduiran a normalitzar una ensenyança de la sexualitat. Un altre dels fenòmens decisius a l'hora d'introduir l'educació sexual a les aules va ser el procés d'incorporació massiva al sistema educatiu de la cohort de nois i noies de 14 a 16 anys amb la finalitat d'oferir una ensenyança més propera a la vida quotidiana.

L'intent d'importar a Espanya un programa d'educació sanitària escolar es remunta als primers anys de la dècada dels seixanta. Després de la Conferència General de la UNESCO el 1960, es va reformar la línia de plantejament educatiu, és a dir, les que fins llavors eren recomanacions, van adquirir un caràcter més sistemàtic, contrastades i acordades amb els estats membres. C.E. Turner va redactar l'anomenat "*Planteamiento de la Educación Sanitaria en las escuelas*" on subratllaven que la utilitat d'aquest llibre no consistia en proposar un pla d'estudis, sinó en suggerir possibilitats als comitès encarregats d'establir-los.

Durant la postguerra, existia l'activació de propostes d'actuació des de l'escola sobre una sexualitat, tractada sempre de manera molt reservada i privada, sent matèria de metges, sexòlegs i psiquiatres. Després de la guerra, i a causa de l'increment d'embarassos no desitjats, les malalties de transmissió sexuals i d'una societat amb manca de coneixements, s'aprova la circular Fontanet, on es remarca la importància de la integració de conductes responsables en relacions sexuals com a part de l'aprenentatge escolar. Turner proposava tres plans diferenciats, entre ells la comunitat i l'escola, les autoritats locals sanitàries i pedagògiques amb els serveis mèdics i escolars i la figura del professor, per tal d'abordar de manera afectiva una bona "preparació per a la vida familiar".

Tanmateix, una altra proposta va ser plantejada a la Conferència d'Hamburg de 1964, on va dur a terme la conferència sobre *Health Education, Sex Education and Education for Home and Family Life*, organitzada per l'Institut de la UNESCO. La Conferència pretén ocupar-se dels aspectes pertinents a l'àmbit de l'educació per a la salut. Les autoritats i especialistes van reflexionar sobre la formació que calia donar a l'escola en l'àmbit familiar i sexual i d'aquesta manera organitzar un currículum escolar estandarditzat per la cohort d'edat de 14 a 16 anys que es va anar incorporant de manera massiva i obligatòria a les aules i també de manera comercial per tal de conscienciar als joves sobre què era la preparació per a la vida familiar a més a més d'educar i formar en el rol de mare. De tota manera, els continguts sobre sexualitat encara queden ocults en una nova denominació més àmplia del concepte, anomenant-se "*Educació per a la Salut, el sexe i la vida familiar*". En la mateixa conferència es van sotmetre a debat dues propostes curriculars amb els continguts i abordatge d'aquesta ensenyança. La proposta tenia com a objectiu el desenvolupament d'una comunicació sana entre pares i fills facilitada per mitjà d'un llenguatge comú.

Durant els primers anys setanta es va aconseguir la introducció sistemàtica de l'educació sexual a les escoles, al que va contribuir la realització de cinc Assemblees Mundials de la Salut afirmant que l'ensenyança d'una bona planificació familiar es una mesura preventiva fonamental a ensenyar als infants i als joves des dels centres escolars de primària i secundària. L'any 1971 arriben a Espanya les actes traduïdes de la Conferència d'Hamburg sota el títol "*Educación para la Salud, el sexo y la vida familiar*." Durant el Franquisme, les accions de divulgació sanitària es van limitar a

mantenir l'heterosexualitat com a principi i van limitar la informació sobre el control de la natalitat, els anticonceptius i el DIU. Nogensmenys, es comencen a publicar articles de revista dedicats a l'educació gràcies a l'aprovació del Reglament Provisional de Sanitat Escolar de 1975, que tot i tenir escassa aplicació permet la incorporació de nous continguts, com ara planificació demogràfica, salut mental, estupefaents... ampliant el concepte de concepció de salut en relació al benestar físic, mental i social que, fins aleshores, s'entenia la salut com la absència de malaltia.

La demanda d'una educació sexual iniciada des de la infància va ser coberta per la inquietud d'algunes editorials. A finals del franquisme van sorgir noves editorials, moltes d'elles vinculades a cercles religiosos progressistes que van obrir l'arc ideològic sobre la temàtica de la sexualitat. Augmenten les publicacions i perspectives en relació a l'educació sexual i també el nombre d'autors espanyols que ho afronten.

A. Baén, es considerat el pioner de l'educació sexual a Espanya gràcies als seus articles, monografies, cursos... on parla i difon temes relacionats amb l'educació sexual a Espanya durant el període de 1967- 1980. A més a més, d'incloure en els seus llibres la importància d'una iniciació col·lectiva per tal de potenciar els iniciadors sexuals, creant un vocabulari científic i comú per suplir la inhibició que els pares poden sentir al parlar d'aquests temes. No només senyala la necessària d'impartir aquests coneixements als centres docents sinó també fa crítica a la falta de preparació de qui les haurien d'impartir així com el "mite del metge" com una figura capaç d'abordar molts aspectes però amb mancança d'explicacions per abordar temes d'educació sexual. Es aleshores quan l'educació sexual adquireix una autonomia pròpia, disciplinària i professional. Malgrat l'interès i la curiositat de molts autors i editors, la difusió en educació sexual no va tenir una gran repercussió ja que els discursos anaven encarats a una educació per a la salut tractant temes d'alimentació, concepció... deixant de banda el discurs educatiu sexual.

Amb la mort de Franco i l'inici de la transició es van iniciar moltes mobilitzacions, com ara les escoles d'estiu, amb la finalitat de participar a la democràcia per defensar una escola menys autoritària i més plural. Els docents com Rosa Sensat i els grups inicials de renovació pedagogia, l'Associació per a la Correspondència e impremta escolar (ACIES)... amb una primera trobada nacional el 1969, van generar un gran entusiasme al sector educatiu ja que els continguts que treballaven anaven d'acord a les necessitats del moment; relacionades amb una coeducació que tractava aspectes d'educació en

salut però també aspectes en educació sexual. I discernien dels estudis oficials de l'ICE que no tenien compte el component polític pel qual estava passant Espanya.

Durant aquest període de la Transició, apareixen revistes oficials d'educació que defensen una renovació pedagògica compromesa i transformadora de la societat espanyola que juntament amb les escoles d'estiu mostren l'interès per una educació sexual basada en una metodologia instructiva d'il·lustració sexual, parlant del plaer, del clítoris.... establint com a ritme d'aprenentatge la curiositat a diferència de l'antic model franquista de repressió, tabús, errors, prejudicis, inhibicions i vergonya.

A partir de 1996, es comencen a realitzar als centres docents xerrades d'educació sexual, normalment impartides per metges amb intervencions puntuals i discretes per part dels docents d'acord amb el seu pensament ideològic. Tot això va ocasionar conflictes i obertures d'expedients a causa de la diversitat ideològica existent per part del professorat i les famílies qualificant algunes les conductes com inadequades perquè incitaven els joves a gaudir de la llibertat sexual. (32)

Segons la Organització de la ONU per a l'Educació, la ciència i la cultura l'any 2010, i amb el recolzament de la UNESCO i els autors de les Directrius internacionals: *"l'educació sexual es tant important com les matemàtiques"*. Actualment, segons un article publicat a la Cadena Ser, l'educació sexual a Espanya segueix sent l'assignatura pendent del currículum escolar a causa de l'arribada de la LOMCE l'any 2013. (33, 34)

4. Metodologia

La metodologia que hem emprat, per tal de realitzar el treball, l'hem dividit en dues parts, una ha consistit en una recerca bibliogràfica per tal d'obtenir informació sobre aspectes com el programa Salut i Escola, les intervencions planificades des d'aquest programa o les funcions actuals de la Infermeria Escolar. A més, amb la cerca bibliogràfica ens hem proposat copsar quin és l'interès d'aquest tema a partir de la quantificació de tot allò que s'ha publicat sobre la temàtica en els darrers anys. Cal afegir que aquesta part es necessària per a poder contextualitzar la segona part del treball.

A la segona part metodològica, hem emprat l'ús d'una metodologia qualitativa per tal de conèixer, a mode de prova pilot, la situació actual de la Infermeria Escolar des del punt de vista dels docents de secundària, la qual va consistir en la realització de sis entrevistes en profunditat, a sis professors d'educació secundària de diferents instituts del Camp de Tarragona.

4.1. Estratègia de recerca bibliogràfica

Per tal de realitzar la recerca bibliogràfica, vam escollir les següents bases de dades científiques: Dialnet i Cuiden, així com la revista científica Scielo, totes d'elles especialitzades amb literatura científica i amb accés per via telemàtica. Mitjançant aquesta revisió, els criteris d'inclusió que vam utilitzar per tal de seleccionar els articles van ser els següents: en primer lloc, vam decidir centrar-nos en els estudis més recents relacionats amb la temàtica del treball, centrant-nos exclusivament amb els articles dels anys 2014 fins al 2019. També vàrem decidir usar l'operador booleà "AND" per tal de realitzar una recerca més exacta.

Respecte als criteris d'exclusió, vam decidir excloure tots aquells articles els quals el títol i/o l'abstract de l'article no tinguessin res a veure amb la nostra temàtica, també vam decidir descartar els articles que no fossin espanyols així com els que estiguessin escrits amb una llengua diferent al català o castellà.

Quan vam usar el buscador "Dialnet", posant infermeria escolar en castellà, vam trobar 354 documents, dels quals després d'aplicar els criteris d'inclusió i exclusió, van ser 129. Finalment vàrem seleccionar-ne 13 ja que van ser els que més es van adequar i més fàcil accés vam tenir per tal d'accedir als estudis complets.. No obstant això, quan vam escriure infermeria escolar en català, vam trobar 21 documents més, que aplicant els filtres varen ser 9, els quals vam seleccionar-ne un: "*Disseny implantació i avaluació del*

blog salut i escola 2.0 per a la promoció de conductes saludables en adolescents".

Al combinar la paraula clau: "enfermeria escolar" amb l'operador booleà "AND" i "funciones", vam trobar 33 documents, dels quals varen quedar 19. D'aquests, en vam seleccionar 1, perquè els altres no complien amb els nostres criteris d'inclusió, tanmateix, 5 d'ells eren articles repetits i citats anteriorment. No obstant això, vam seleccionar el següent article: *"Efectivitat de la prevenció escolar de la Obesitat"*.

A la base de dades "Scielo", posant infermeria escolar amb castellà, van aparèixer 237 documents, que una vegada filtrats varen ser 19 documents. D'aquests documents, vam seleccionar dos articles un cop llegits el títol i els abstracts.". Els altres van quedar descartats seguint els nostres criteris d'exclusió i també perquè el radi d'edats estudiades no es centrava en els alumnes de secundària així que no els vam considerar oportuns i necessaris pel nostre treball. Al combinar "infermeria escolar", "enfermería escolar and funciones", enfermería escolar and Catalunya", "enfermería escolar and educación" i "promoción de la salud en la escuela and Catalunya", la revista no va trobar cap article que tingués incloses aquestes paraules clau.

Tot seguint amb la recerca, al buscar la paraula clau "historia enfermería", van aparèixer 294 documents, que finalment es van convertir en 119. D'aquests, vam seleccionar-ne un per tal de complementar la part teòrica del treball: *"Salud desde el Parlamento, Historia del Sistema Sanitario Español. Debates parlamentarios, 1812- 1986"*.

A la base científica de "Cuiden", només vàrem obtenir resultats de les següents combinacions de paraules clau: "infermeria escolar", amb la qual van sorgir 6 documents, 3 una vegada filtrats. D'aquests vam descartar els que no complien amb els nostres criteris d'inclusió, de manera que vam seleccionar l'article que parlava sobre *"El papel de los enfermeros escolares"*. Tot seguit, l'altre recerca que ens va donar resultats va ser la combinació de: "enfermería escolar and educación ("2014" OR "2019")", que vam adquirir 516 documents, 76 un cop aplicats els criteris d'exclusió. No obstant això, després de llegir els títols i els abstracts d'aquests articles, només vam seleccionar-ne un: *"El consumo de bebidas energéticas en adolescentes, una conducta de riesgo"*. Ambdós documents els vam seleccionar tenint en compte les conclusions a les que van arribar una vegada finalitzats els treballs.

Finalment, una vegada acabada la recerca bibliogràfica a les diferents bases de dades científiques, ens vàrem quedar amb 22 documents, els quals complien amb els criteris

d'inclusió que al iniciar la recerca havíem establert.

Dels articles extrets de *Dialnet*, 11 d'ells són revisions bibliogràfiques de la literatura científica. Dos d'ells corresponen a un anàlisi qualitatiu / quantitatiu ja que utilitza la tècnica Delphi així com l'anàlisi estadístic descriptiu i l'altre utilitza qüestionaris i anàlisi de dades. Uns altres tres articles corresponen a anàlisis qualitatius del contingut. Una altre utilitza metodologia quantitativa exclusivament, mentre que uns altres dos utilitzen metodologia quantitativa descriptiva amb un estudi experimental de disseny.

De *Scielo*, el primer d'ells correspon a un estudi prospectiu amb enfoc qualitatiu mitjançant la tècnica Delphi. Els altres dos articles seleccionats d'aquesta revista científica són una revisió bibliogràfica. Tanmateix, els que hem extret de *Cuiden*, els dos corresponen també a revisions bibliogràfiques.

A continuació, exposem la taula de recerca bibliogràfica, dividida amb les diferents bases de literatura científica que vam utilitzar per realitzar fent esment a les paraules clau, els articles trobats així com els que finalment van ser seleccionats:

SciELO

Dialnet

Cuiden

resultats:
1.505
articles

- Recerca segons estratègia d'anàlisi

531

408

522

resultats:
395
articles

- S'apliquen els criteris d'exclusió

138

178

79

resultats:
70 articles

- Lectura del títol

21

33

16

resultats:
47 articles

- Lectura del abstract
- S'eliminen articles repetits

17

22

8

resultats:
22 articles

- Número d'articles seleccionats

3

17

2

PARAULA CLAU
ARTICLES SELECCIONATS
Enfermeria escolar
DIALNET

13

Infermeria escolar

1

Enfermería escolar AND funciones

1

Enfermería escolar AND Catalunya

-

Enfermería escolar AND educación

-

Promoción de la salud en la escuela AND Catalunya

-

Enfermeria escolar AND historia	-
Historia enfermeria AND espanya	2
	SCIELO
Enfermeria escolar	2
Infermeria escolar	-
Enfermería escolar AND funciones	-
Enfermería escolar AND Catalunya	-
Enfermería escolar AND educación	-
Promoción de la salud en la escuela AND Catalunya	-
Historia enfermeria	1
	CUIDEN
Enfermeria escolar	-
Infermeria escolar	1
Enfermería escolar AND funciones	-
Enfermería escolar AND Catalunya	-
Enfermería escolar AND educación	1
Promoción de la salud en la escuela AND Catalunya	-

4.2. Metodologia qualitativa

Per tal de realitzar la segona part del treball, que consisteix en la part qualitativa, vam decidir realitzar sis entrevistes cara a cara amb professors que o bé actualment estiguin treballant en un centre d'educació secundària o bé hi hagin treballat en un període no superior a 5 anys ja que la bibliografia revisada pertany als anys compresos entre el 2014 i el 2019 ambdós inclosos.

Les entrevistes inicialment es varen programar per realitzar-se cara a cara, d'aquesta manera, algunes les vam poder realitzar tal com volíem. No obstant això, degut al confinament per pandèmia, ens vam veure obligades a canviar el canal amb el que s'estableix la comunicació, i per tant, realitzar una entrevista per via *Skype*, l'altre per correu electrònic i l'altre per via telefònica. El format de les entrevistes es estructurat ja que són una sèrie de preguntes fixes que es van preparar prèviament a la entrevista i a tots els entrevistats se'ls hi ha aplicat les mateixes preguntes. Aproximadament les entrevistes van tenir una durada de 30-45 minuts.

La selecció del professorat a entrevistar va ser en funció de la fàcil accessibilitat a posar-nos en contacte amb ells així com la seva rapidesa en respondre oferint-nos una resposta clara i sincera. Així com l'ajuda d'aquests a facilitar-nos el contacte de companys seus que treballen en un centre diferent al seu.

5. Anàlisi de resultats

5.1. Revisió bibliogràfica

Després de realitzar la revisió bibliogràfica podem veure com nombrosos articles reafirmen les necessitats de salut que tenen els adolescents i les carències en recursos sobre salut que hi ha a l'escola, així com també la importància de la infermera escolar en aquestes.

El concepte infermera escolar el defineix l'article *El papel de los enfermeros escolares de Yasin M, Isla P, López C, Juvé ME*; com una infermera professional que treballa en el centre educatiu a temps parcial o jornada completa i l'objectiu de la qual és promoure el benestar, l'èxit acadèmic i la promoció de la salut i prevenció de la malaltia no només en els adolescents malalts, si no també en la comunitat sana. Per tant la infermera escolar, té altres capacitats i preocupacions més enllà de les pròpiament assistencials. L'article també afirma a través d'un estudi que tot i que el personal de l'escola, així com els pares, desconeixen les múltiples funcions que inclou la infermera escolar, tots es mostren d'acord en incloure aquestes professionals a les escoles.

D'aquestes funcions de la infermera escolar l'article *La enfermería escolar: un recurso necesario para la comunidad educativa de Álvarez Terán R, Eguilaz Fanlo M, Miguel Moreno S. i Estudio de las competencias pedagógicas del profesional de enfermería promotor de salud en el entorno escolar (pepsee) de Ayuso Margañón R.* en defineix quatre funcions principals, assistencial, docent, gestora i investigadora. Tot i que la docent pot ser la més rentable a llarg termini, la única que es visibilitza és l'assistencial i és alhora la única raó per a que existeixi aquesta figura als centres. Altres de les competències que formen part del personal d'infermeria són d'investigació, coordinació i lideratge, competència interpersonal i de treball en equip, social, etc.

Tal com ens diu l'article *Educación para la salud en el contexto escolar: estudio de revisión integradora de Costa E, de Oliveira E, da Silveira A, Wendel D*; els professionals de la salut estan capacitats per promoure l'educació per la salut a través de practiques educatives i afirma que aquest procés té el seu punt de partida principal a l'escola. Aquest estudi conclou que l'entorn escolar no s'ha de limitar només a un espai de processament de coneixement instrumental ja que és insuficient i limitat quan es parla de promoció integral de la salut.

Nombrosos estudis com *La Enfermería escolar: contenidos y percepciones sobre su pertinencia en las escuelas inclusivas* de Martínez-Santos AE, Tizón-Bouza E, Fernández-Morante C, Casal-Otero L, Cebreiro B, i *Efectividad en la prevención escolar de la obesidad* han demostrat ser efectius en la prevenció de conductes de risc a través d'intervencions d'educació per la salut. L'educació per la Salut, és l'instrument més adequat per prevenir mals hàbits i les seves possibles conseqüències sobre la salut. L'error a l'hora de desenvolupar-la està en la metodologia ja que és més eficaç si s'estableixen relacions entre el sistema de salut i el centre educatiu. El primer estudi afirma i recolza la funció de promoció de la infermera escolar i afegeix que aquesta figura contribuiria a millorar la inclusió educativa i l'atenció a la diversitat. El personal d'infermeria no només és clau en el cuidatge dels escolars, si no en el de tota la comunitat educativa que inclou el professorat i els pares. Aquest estudi recull també la importància de la salut mental i l'àmbit de benestar, seguretat i salut emocional que requereixen més atenció de la que reben actualment. Un gran exemple d'aquest fet és l'estudi de Chamorro Aguado V, que afirma que l'adolescència es considera una de les etapes més vulnerables que es poden veure influenciades per patologies com la depressió, els trastorns d'adaptació i els trastorns de personalitat. En aquest cas es centra en el bullying, una de les problemàtiques amb més incidència actualment a les escoles, i conclou que no només és bàsica la formació del professorat en aquest context per la detecció si no també la intervenció d'infermeria en la prevenció, detecció i seguiment dels casos de bullying així com també d'altres problemàtiques en salut. Altres estudis com *Promoción de la salud, health literacy y autocuidado en adolescentes. Aproximación mixta, diseño y evaluación de una intervención educativa* de Cerezuela Torre MA, afirma que l'alfabetització sanitària i benestar dels adolescents es pot millorar i recolza la implicació de la família i el professorat mitjançant la potenciació de la promoció de la salut en programes educatius en l'àmbit escolar.

Si parlem de la promoció de la salut dins l'àmbit educatiu no podem passar per alt l'estudi *La promoción de salud como materia del currículum educativo en el contexto catalán* de Ayuso Margañón R, Molina Garuz MC, Medina Moya JL que afirma que aquesta no es projecta com una matèria més en la que s'imparteixen continguts de salut, si no com un conjunt de continguts inclosos transversalment en algunes àrees de coneixement. A més tot i que aquestes intervencions s'estenen d'alguna manera a les famílies i comunitat educativa, es desenvolupen fonamentalment a l'aula. Per altra banda apunta la falta de coordinació entre l'escola, la família i l'àmbit sanitari. Aquest estudi també

mentiona la falta de recursos i formació en els docents que moltes vegades pot obstaculitzar el seu abordatge. En els seus resultats es destaca la necessitat cada vegada més important d'assignar un temps considerable a l'educació per la salut dins el pla d'estudis integrant activitats de promoció de la salut de forma continuada i permanent adaptant-se a cada etapa del desenvolupament. Es considera que aquesta matèria contindria continguts que engloben la dimensió física, psicològica-emocional, afectiva-sexual y social. Aquesta matèria requeriria la impartició per part d'un professional expert en aquesta àrea, com és el cas de la infermera escolar. Nombrosos estudis com *La enfermera en la escuela y las enfermedades crónicas: Evaluación del nivel de formación del profesorado* i *Enfermería en la comunidad escolar: una aproximación evaluativa de educación para la salud en la infancia de Guillén D*, comparteixen aquesta mateixa afirmació i conclouen que el professorat troba diverses barreres a l'hora d'afrontar situacions que impliquin la salut i no es senten prou preparats per afrontar. Per tant creuen necessària a la infermera escolar així com també més formació. Aquests estudis afirmen també la intervenció d'educació per la salut impartida per un professional d'infermeria millora els coneixement en temes de salut en els alumnes.

Actualment, un recurs molt important en el dia a dia dels adolescents, són les TIC (Tecnologies de la informació i comunicació). L'ús d'internet entre els adolescents constitueix una oportunitat i un recurs per a la promoció i educació de la salut. Prova d'això és l'estudi realitzat per *Zafra Agea JA*, sobre el disseny i la implantació d'un blog de salut i escola per la promoció de conductes saludables en adolescents. Aquest estudi conclou que el blog, com a eina de suport tecnològic d'informació en promoció i prevenció de conductes de risc i informació contrastada i avalada per professionals sanitaris, és un mètode altament efectiu en la millora del coneixement i és eficaç a l'hora de prevenir conductes de risc augmentant i fomentant l'autoestima entre els adolescents.

Però la desinformació i les campanyes agressives de marketing i publicitat tal com ens diu l'article *El consumo de bebidas energéticas en adolescentes: una conducta de riesgo de Bermejo Osaba E, Mª Luisa CG, Carmen MS*, que es centra en un estudi del consum de begudes energètiques, poden extrapolar a altres conductes de risc. Per això destaca la importància d'elaborar programes preventius per tal de millorar l'educació per la salut i disminuir en conseqüència aquesta desinformació.

5.2. Categorització de les entrevistes

Per entendre millor aquest apartat, l'hem dividit per categories en funció de la temàtica de les preguntes.

- La categoria 1 correspon a les preguntes 1,2 i 3: Assessorament en matèria de salut dels professors: dubtes i cerca d'informació.

En referència al suport extern en matèria de salut que reben els docents la resposta queda clara ja que els sis informants coincideixen en el fet de que no reben pràcticament suport extern en matèria de salut i, per tant, la informació rebuda es limita a alguna xerrada de primers auxilis.

En relació als dubtes que més sovint sorgeixen, amb quina freqüència i on busquen la informació per resoldre'ls trobem disparitat d'opinions ja que l'informant 1 refereix que acostuma a trobar-se davant de dubtes que considera psicològics o emocionals, com per exemple el *bullying* o ruptures de parelles i el que fa és comentar-ho a altres professors per tal de trobar una solució. L'informant 2, en canvi, ens diu que es troba en situacions de dubte quan sorgeix una situació nova, com pot ser un virus nou. Explica també que si alguna vegada s'hi troba la seva actuació consisteix en trucar als pares i derivar al metge. L'informant 3 refereix que no creu que estigui ben preparat per afrontar segons quines situacions, però que tampoc és una cosa que sorgeixi al dia a dia, sinó que són situacions puntuals. La seva actuació davant de moments de dubte coincideix amb la de l'informant 2, tot i que a més menciona que a vegades deriva a la psicòloga. L'informant 4 explica que alguna vegada s'ha trobat amb una situació urgent en la que no sabia com actuar i que ha buscat suport en la resta de docents. L'informant 5 no s'ha trobat quasi bé mai en una situació de dubte i explica que el que fa moltes vegades és trucar als pares i derivar al CAP tal com fan l'informant 2 i 3. Per últim l'informant 6 coincideix també amb l'informant 5. Per tant podem veure que la majoria recorren al recurs de derivar al CAP i buscar suport en la resta de docents.

- La categoria 2 correspon a la pregunta 4: Malalties més freqüents i quines són les necessitats de salut més freqüents en un institut.

Sobre els alumnes amb algun tipus de deficiència física o psíquica i quines són les necessitats de salut més freqüents a l'institut trobem diferents respostes tot i que amb una conclusió comú en tots els informants. L'informant 1 ens parla que al seu col·legi tenen algun nen amb hiperactivitat. Comenta que a aquests adolescents se'ls fa un pla de treball que anomenen Pla Individualitzat. L'informant 2 explica que en el seu cas ha tingut nens amb autisme. L'informant 3 coincideix amb l'informant 2 i afegeix que en el seu centre hi ha una noia amb problemes visuals greus. Comenta que tenen una vetlladora algunes hores a la setmana. L'informant 4 diu que al seu centre hi ha adolescents diabètics i amb intoleràncies alimentàries. També fa menció al Pla Individualitzat. L'informant 5 explica que ha tingut alumnes amb Síndrome d'Asperger, TDH, diabètics i intolerants. L'informant 6 diu que en aquests moments no hi ha cap alumne al seu centre amb cap tipus de malaltia, però que de tant en tant en tenen algun.

Tots els informants coincideixen en que ho porten com poden, ja que no reben ajuda de cap tipus i en la majoria dels casos és el professor o tutor qui s'ha d'encarregar d'aquest nen. així com de la resta de la classe. També coincideixen en que, malgrat que no és una tasca fàcil, els alumnes estan ben integrats entre la resta de la classe. Per tant podem observar que en tots els col·legis hi ha alumnes amb algun tipus de malaltia, intolerància, deficiència que necessiten d'uns cuidatges específics que els mateixos professors no estan capacitats per afrontar completament degut a la poca formació en matèria de salut que reben.

Pel que fa a les necessitats de salut més freqüents a l'institut veiem que són casos de *bullying* i ruptures de parella que poden desencadenar problemes psicològics importants si no hi ha una bona intervenció precoç i un bon suport.

- La categoria 3 correspon a les preguntes 5 i 6: Què entenen els docents que és la infermeria escolar i la conveniència d'aquesta figura en el model escolar.

En relació a si la infermera escolar podria ser una eina per a facilitar la integració d'aquests alumnes amb patologies hi ha varietat d'opinions. En primer lloc, l'informant 1 opina que la infermera escolar no pot aportar res ja que és una tasca docent. L'informant 2 no acaba d'entendre la pregunta i la resposta no té res a veure amb el que s'està preguntant. L'informant 3 coincideix amb l'informant 1 però opina que la solució podria passar per augmentar les hores de vetlladora. L'informant 4 i 6 coincideixen i creuen

que la infermera escolar pot aportar moltes coses positives a l'escola. Concretament l'informant 4 creu que l'escola hauria de ser un conglomerat de molts professionals. L'informant 5 mai s'havia qüestionat tenir a la infermera escolar per aquest aspecte.

Sobre el coneixement que tenen sobre la infermera escolar i si tenen aquest servei al seu col·legi el primer informant explica que no sap ben bé que és però creu que pot ser útil si passa algun accident. Al seu col·legi no disposen d'infermera. El segon informant diu que és una infermera enfocada a aquells nens amb espina bífida o que requereixin cuidatges especials d'infermeria. Al seu col·legi tampoc tenen infermera escolar. El tercer informant defineix la infermera escolar com un servei per parlar sobre els dubtes relacionats amb la salut o casos d'assetjament que puguin tenir els adolescents. En el seu cas, compten amb una infermera escolar que acudeix al centre un dia a la setmana a la qual els alumnes tenen accés. El quart informant afirma que sap molt poques coses però que el primer que li ve al cap és una persona per aclarir dubtes. El cinquè informant creu que la funció de la infermera escolar és impartir xerrades als alumnes i administrar vacunes. Al seu centre tenen una infermera escolar una hora a la setmana però els alumnes no hi tenen accés. Per últim, el sisè informant comenta que al seu centre no tenen infermera escolar però tot i que no sap definir i explicar les funcions creu que és una figura que hauria de ser-hi. Per tant podem veure que tots els informants coneixen la funció assistencial i d'assessorament de la infermera escolar però desconeixen completament la resta de funcions que fa.

- La categoria 4 correspon a les preguntes 7, 8, 9 i 10: Quin coneixement tenen al voltant dels conceptes de la prevenció de la malaltia, la promoció i l'educació per a al salut.

Quan fem definir els termes prevenció de la malaltia, promoció de la salut i educació per la salut cada informant té la seva opinió com podem veure a continuació.

Començant pel terme prevenció de la malaltia l'informant 1 considera que és educar als alumnes a fer front a problemes de salut a través de xerrades i projectes a les escoles. El segon informant creu que la prevenció és parlar sobre higiene i mesures per tal d'evitar la propagació d'una malaltia. L'informant 3 en canvi, afirma que no sap que és. El següent informant, l'informant 4 creu que la prevenció és una cosa pràctica, però tampoc sap definir-ho. L'informant 5 defineix la prevenció com el conjunt d'hàbits

saludables per mantenir una vida saludable, de no caure malalt, no lesionar-se, etc. L'últim informant ho engloba tot dins la mateixa definició i explica que és tot allò que envolta la interiorització per gaudir d'una bona salut.

Seguint amb el terme promoció veiem que l'informant 1 ho defineix com promocionar els hàbits saludables. L'informant 2 ho atribueix a les xerrades formatives que es fan als pares. L'informant 3 com abans tampoc sap definir aquest concepte, així com tampoc l'informant 4 que comenta que no havia escoltat mai aquest terme. L'informant 5 considera que és emfatitzar tots aquells hàbits que realment funcionen. Per últim l'informant 6 com ja s'ha comentat anteriorment ho engloba tot en una mateixa definició.

Per últim, el terme educació per la salut, un terme poc conegut entre els entrevistats ja que tots coincideixen en que creuen que és el mateix que els altres dos termes i alguns, com ara l'informant 1, 2 i 5 mencionen que és en l'àmbit escolar. Per tant podem observar que la majoria d'informants no saben el significat dels conceptes esmentats i per tant no els poden aplicar.

Sobre si és necessària una assignatura dedicada exclusivament a la salut i hàbits de vida, la única persona que afirma que és necessària una assignatura dedicada a la salut tant física com emocional és l'informant 3. L'informant 1, 2, 5 i 6 consideren que podria ser una opció però creuen que seria suficient si aquests continguts es donessin de manera transversal en matèries com ara educació física, ciències naturals o biologia i inclús a les tutories. L'informant 4 considera que per a poder introduir una matèria d'aquest tipus hauria de canviar el sistema educatiu perquè creu que ara mateix no és viable per la falta de temps, tot i que com veurem a la següent pregunta finalment canvia d'opinió i considera que és necessària una assignatura dedicada a la salut.

En relació a qui hauria d'impartir aquesta assignatura o continguts els informants 1 i 6 coincideixen en que un docent seria qui hauria d'impartir aquests continguts alhora que coincideixen també amb la justificació ja que creuen que el docent és qui sap portar el grup d'alumnes. L'informant 3 també creu que hauria de ser impartida per un docent format en el tema però que hauria de comptar amb el suport de certes xerrades impartides per un professional de la salut. Ens trobem a continuació amb l'informant 4 que després de reflexionar aquesta pregunta canvia d'opinió sobre l'anterior i considera que és molt necessària una assignatura dedicada a la salut i sobretot impartida per un

professional de la salut. L'informant 2 coincideix amb l'informant 4 i per últim l'informant 5 que creu que seria ideal que fos un professional de la salut però alhora considera que un docent seria també prou vàlid per fer-ho.

Per últim en referència a la necessitat de realitzar sessions formatives als pares sobre temes de salut que puguin preocupar als seus fills tots els informants coincideixen en que és essencial que els pares coneguin com educar els seus fills en salut, tot i que amb matisos diferents. L'informant 1 i 3 per exemple creuen que aquest fet és molt important però fan incidència sobretot en el tema de les xarxes socials que és un tema que acostuma a preocupar molt avui en dia. L'informant 5 comenta que en el seu cas es realitzen sessions sobretot d'alimentació però considera que s'haurien de fer més i tractar molts més temes. L'informant 4 i 6 coincideixen i pensen que tot i que és essencial, la societat no està culturalment preparada i és difícil de realitzar ja que hi ha famílies molt despreocupades i desvinculades de l'escola per aquests aspectes. Tot i que tots coincideixen, no saben ben bé sobre quines temàtiques s'haurien de realitzar aquestes sessions, mencionen sobretot temes socials i d'alimentació però s'obliden d'altres temes que poden ser claus en la prevenció de la malaltia i promoció de la salut (primers auxilis, diabetis, salut sexual, tabac, benestar emocional, etc) suposem que degut també que és degut al desconeixement sobre aquests termes.

6. Discussió

Comparant els resultats de la revisió bibliogràfica amb els obtinguts a partir de les entrevistes, el que diuen els autors (*Álvarez Terán R, Eguilaz Fanlo M, Miguel Moreno S i Ayuso Margañón R.*) sobre les funcions de la infermeria escolar no concorda o si bé ho fa amb poques similituds, amb el coneixement que tenen els nostres professors sobre la funció d'aquesta figura dins de l'àmbit docent. Com es pot observar a la bibliografia actual (*El papel de los enfermeros escolares de Yasin M, Isla P, López C, Juvé ME*), les diverses funcions que realitza la infermera escolar al centre docent són poc conegudes per part del nostre professorat ja que limiten aquesta figura a una imatge estrictament assistencial i d'assessorament, oblidant així les funcions d'investigació, gestora, docent, social, d'acompanyament i de detecció i vigilància. És per aquest motiu que, segons els resultats preliminars de les entrevistes realitzades, podem inferir que tot i el coneixement que els professors diuen tenir sobre la presència d'aquesta figura als centres escolars, no reconeixen amb exactitud totes les competències que aquesta figura podria abordar al centre docent. Per aquest motiu, els professors entrevistats atorguen a la infermera escolar un paper poc rellevant dins l'àmbit educatiu ja que actualment en la majoria de centres, la infermera escolar fa presència una vegada a la setmana per a realitzar la funció d'assessorament, fer alguna xerrada i/o per anar a vacunar als adolescents. Per tot plegat, els professors entrevistats transmeten molt confusió sobre quines són exactament les competències a realitzar per part de la psicòloga, la psicopedagoga i la infermera.

El conjunt d'aquestes consideracions són observables quan es parla de matèries curriculars sobre la salut impartides per un professional de la salut, com la infermera escolar, ja que els articles de la revisió bibliogràfica afirmen que una de les competències d'aquesta figura correspon a la funció docent. En canvi, els docents entrevistats desconeixen totalment aquesta funció i no creuen que una persona que no hagi estat formada per donar classes, sigui una bona opció per impartir-les. En aquest sentit, consideren més adient que un professor sigui format en relació a temes de salut que no pas un professional de la salut imparteixi les classes. No obstant això, els nostres professors tampoc consideren rellevant el fet d'incloure una assignatura per tractar i aprendre temes relacionats amb la salut, ja que consideren que aquests temes es poden incloure de manera troncal dins d'algunes assignatures com ara educació física o ciències naturals. En canvi, l'article realitzat pels següents autors (*Ayuso Margañón R, Molina Garuz MC, Medina Moya JL i Guillén D*) afirma que és necessària una

assignatura dedicada a l'educació per la salut dins el pla d'estudis que inclogui activitats de promoció de la salut. A tals efectes, conclouen que perquè aquesta sigui de qualitat ha de ser impartida per un professional de la salut. Actualment, el professorat docent no rep cap tipus de formació en aspectes de salut i desconeixen com actuar en cas d'urgència així com on buscar la informació real i verídica en relació a dubtes que puguin plantejar els alumnes. Aquest fet, coincideix amb el que es pot extreure dels articles revisats, els quals afirmen que això pot obstaculitzar el seu abordatge. Per això, el conjunt d'articles seleccionats a partir de la revisió creuen necessària més formació i la presència de la figura de la infermera escolar als centres escolars, coincidint amb el que manifesten els docents entrevistats.

Pel que fa a la integració dels alumnes amb malalties o deficiències físiques o psíquiques les respostes dels entrevistats contradiuen en molts casos el que diu la bibliografia sobre les funcions de la infermera escolar, ja que consideren que no està dins les seves competències. En canvi, autors com (*Cerezuela Torre MA.*) aposten per tal que una de les funcions de la infermera escolar sigui la d'acompanyament i destaquen que no només ho hauria de fer als alumnes, si no també als docents i a les famílies. A més, a l'article escrit per (*de Martínez-Santos AE, Tizón-Bouza E, Fernández-Morante C, Casal-Otero L, Cebreiro B*) s'afirma que la presència d'aquesta figura contribuiria a millorar la inclusió educativa i l'atenció a la diversitat Així doncs, una vegada més apareix disparitat entre la bibliografia revisada i els resultats obtinguts a partir de les entrevistes, com a conseqüència del desconeixement dels professors de les funcions de la infermera escolar.

Un altre aspecte a tenir en compte és la necessitat de realitzar sessions formatives als pares sobre temes de salut. No obstant això, tot i que tots els entrevistats coincideixen en la importància de realitzar aquestes formacions, també consideren que hi ha famílies molt des preocupades i desvinculades de l'escola. Tanmateix, l'article de (*Cerezuela Torre MA i Chamorro Aguado V*) afirma una relació multidisciplinar entre els centres docents i els centres assistencials, especificant una vinculació entre els termes que integren la comunitat, com són les famílies, l'escola i el centre sanitari. D'aquesta manera, les sessions formatives als pares haurien de ser impartides per part de la infermera escolar atenent a les seves competències d'assessorament, d'acompanyament i de funció social, per tal d'afavorir el lligam entre escolar- família-salut i establir una vinculació més estreta d'aquestes famílies en relació a l'educació dels

seus fills per créixer en Salut. Al mateix temps, durant la realització d'aquestes sessions, la infermera escolar podria realitzar una detecció precoç de situacions que generin riscos d'exclusió social per raons de pobresa, marginació, desestructuració familiar (Núñez Riego, M.)

Tal com afirmen els autors (Ayuso i Margañón) la promoció de la salut, inclou l'actuació. L'actuació mitjançant els serveis sanitaris i les xarxes de suport familiars des d'una mirada salutogènica per tal d'introduir les realització d'activitats dirigides a la millora de la salut de la comunitat, aplicant aquestes mesures de la infància i l'adolescència per tal de crear adults que impulsin i reforcin aquests canvis a més a més de fomentar la responsabilitat en temes de Salut. Tal com s'afirma a la Conferència d'Ottawa de l'any 1986, la promoció de la Salut consisteix en proporcionar a la població els mitjans necessaris per millorar la seva salut i tenir més control sobre aquesta. No obstant això, els informants desconeixen el terme promoció de la salut en termes globals i/o el descriuen com promocionar hàbits saludables que funcionen així com a la realització de xerrades formatives als mateixos alumnes o als pares. És per aquest desconeixement que els docents no són capaços d'aplicar en tota la seva extensió, les eines provinents de l'educació i la promoció de la salut.

Segons *Martínez-Santos AE, Tizón-Bouza E, Fernández-Morante C, Casal-Otero L, Cebreiro B*, l'educació en salut abasteix la dimensió educativa com una eina fonamental per tal d'ensenyar, explicar, formar respecte temes de salut. Nogensmenys, en aquest punt, la bibliografia revisada afirma que l'educació no només forma part dels centres escolars com afirmen els informants, sinó que també involucra centres sanitaris, àrees de treball, àrees familiars... Una vegada més, podem afirmar que, malgrat els informants han sentit a parlar sobre aquests termes, desconeixen el seu significat exacte. Ara bé, admeten la funcionalitat i la importància d'aquests conceptes, tot i que a priori no veuen factible la seva aplicació a les aules, almenys de forma senzilla.

En relació amb la prevenció de la malaltia, els informants consideren que consisteix en educar per fer front a problemes de salut a través de xerrades i projectes a les escoles encaminats a parlar sobre higiene i mesures per tal d'evitar la propagació d'una malaltia, així com el conjunt d'hàbits saludables per mantenir una vida saludable i no caure malalt. Al marc teòric, s'ha explicat que es considera la prevenció de la malaltia com una manera d'advertir sobre la importància d'evitar conductes nocives com el consum de

substàncies tòxiques, accidents i malalties... i d'aconsellar i comunicar a la comunitat els problemes que puguin aparèixer en relació a la manca de Salut adreçats a cada edat. Tal com demostren nombrosos estudis *Efectividad en la prevención escolar de la obesidad* de Núñez Riego M; *Zafra Agea JA i El consumo de bebidas energéticas en adolescentes: una conducta de riesgo* de Bermejo Osaba E, Mª Luisa CG, Carmen MS, aquesta manera d'entendre la prevenció de la malaltia i el fet d'articular-la amb la promoció de la Salut, permetria la cerca d'estratègies d'identificació, investigació i formació per tal de treballar sobre la formació i la identificació d'aquestes necessitats de manera precoç i, en definitiva, evitar la malaltia i gaudir d'una bona salut.

7. Conclusions

Després de la realització del treball, podem deduir que la figura de la infermeria escolar és gairebé desconeguda per part de la comunitat docent, ja que crea molta incertesa en relació a les funcions per les quals està capacitada. Com hem pogut esbossar, tant els autors com el professorat coincideixen en que existeix una manca de formació i de coneixements en matèria de salut. Tanmateix, el professorat entrevistat afirma tenir una completa desconexió en relació a les competències que hauria de realitzar una infermera escolar en un centre docent. És per aquest motiu, que considerem la formació en aquest punt un aspecte clau per tal de difondre la importància de la presència d'aquesta figura als centres escolars, ja que actualment la relacionen exclusivament a la seva funció d'assessorament.

Gràcies a la realització de la part pràctica del treball, això és les entrevistes, hem pogut obtenir la visió de diferents docents en relació a les funcions d'aquesta figura, la importància que se li atorga dins el centre escolar, el coneixement que tenen o del qual disposen els professors sobre l'assessorament en matèria de salut, de prevenció de malalties i promoció de la salut i educació en salut. Tanmateix, aquesta perspectiva sobre el pensament i la visió que tenen els nostres entrevistats hauria de ser ampliada, amb més entrevistes o la realització d'enquestes, per tal de comprovar si coincideix amb el parer general de la comunitat educativa. Ara bé, les entrevistes realitzades ens han permès fer un tast de la realitat de la situació actual de la infermeria escolar respecte del que s'apunta a la bibliografia fruit de la realització de la revisió bibliogràfica.

En relació als objectius que ens vam plantejar al principi del treball, podem afirmar que els hem complert satisfactòriament ja que hem definit les diverses funcions de la Infermeria Escolar de forma detallada. També hem pogut identificar l'actual situació de la Infermeria Escolar a Catalunya, així com les intervencions planificades des del Programa Salut i Escola. Nogensmenys, conèixer els seus orígens i la seva història, a més d'investigar sobre quina educació s'ha realitzat a Espanya en relació a la matèria de Salut. Així doncs, remarcuem la importància del perquè ens vam plantejar realitzar aquest projecte ja que, com esperàvem i com hem pogut confirmar al acabar el treball, un bon seguiment i una bona relació terapèutica infermera - usuari, així com una fàcil accessibilitat tan per part de la infermera escolar als alumnes i viceversa, són eines de gran ajuda per tal de promoure la Salut, l'educació en Salut i prevenir malalties i altres problemàtiques que poden aparèixer durant aquesta etapa escolar.

Per concloure, considerem important treballar amb els docents per formar-los i conscienciar-los sobre les funcions que la infermera escolar podria realitzar i, d'aquesta manera, donar visibilitat a aquesta figura dins l'àmbit escolar. En definitiva, s'ha de difondre el paper d'aquest professional en l'àmbit educatiu per tal que es consideri útil i sigui visible, tant pel professorat com pels alumnes i els seus pares o tutors legals. Considerem necessària, doncs, una bona formació als docents en relació a les diverses funcions que la infermera escolar pot realitzar dins el centre docent, atès que en els articles revisats es veuen molt clares quines són aquestes funcions, mentre que el professorat entrevistat les desconeix. Per tot plegat, s'hauria de treballar per tal que tota la comunitat educativa acabés veient beneficiosa la presència d'aquesta figura dins els centres escolars.

8. Limitacions de l'estudi i possibles noves vies de recerca

Els resultats obtinguts ens han permès assolir favorablement els objectius proposats a l'inici d'aquest projecte. No obstant això, ens vam trobar amb algunes limitacions en relació a la metodologia emprada i, tanmateix, amb els resultats trobats a partir de l'estudi realitzat. Els esmentarem en les següents línies:

- Una primera limitació fou la complicada accessibilitat per part d'alguns centres docents per tal de realitzar enquestes a l'alumnat. Aquest dificultat va provocar que haguéssim de canviar la metodologia del treball. Enlloc de realitzar enquestes a l'alumnat, doncs, vam veure més oportú realitzar entrevistes al professorat sobre la figura i funcions de la Infermeria Escolar.
- La següent limitació va aparèixer en el moment de contactar amb els centres d'educació secundària ja que molts d'ells ens oferien un horari per posar-nos en contacte amb els professors però quan hi trucàvem no obteníem resposta. Tanmateix, alguns dels professors que vam entrevistar ens van oferir ajuda a poder parlar amb companys seus d'altres instituts i explicar-los el nostre treball per preguntar si estaven disposats a realitzar la entrevista amb nosaltres.
- Una tercera limitació va aparèixer en el moment de realitzar les entrevistes al professorat perquè degut al confinament no les vam poder realitzar de forma presencial. Aquesta dificultat va ser superada al realitzar-les via telemàtica.

Així doncs, la realització d'aquest treball i el compliment dels objectius ens ha permès conèixer els programes actuals que hi ha relacionats amb la Salut i l'Escola, què és i quines són les funcions d'un/a infermer/a escolar i saber quina és la situació actual respecte a la presència o absència d'aquesta figura en les institucions docents.

Tanmateix, creiem important fer esment d'algunes possibles noves línies d'investigació gràcies a les conclusions que hem pogut extreure gràcies a la realització del treball i més concretament a la realització d'aquest estudi pilot.

- Respecte a les entrevistes als professionals docents, els resultats podrien ser molt més concloents si s'ampliés la mida de la mostra, incrementant el nombre d'entrevistes realitzades als professors de secundària o, fins i tot, realitzant enquestes fruit de l'aplicació d'una metodologia quantitativa.
- En cas de continuar aquest estudi, voldríem ampliar el focus de la investigació a

l'alumnat, ja sigui a través d'entrevistes en profunditat, grups focals o, fins i tot, la realització d'enquestes... Un altre aspecte, podria consistir en ampliar el rang d'edats estudiades ja que en aquest projecte ens hem centrat amb el professorat de secundària. No obstant això, veiem interessant ampliar aquest rang d'estudi a edats més primerenques i/o a alumnes de batxillerat i de graus mitjos i superiors amb els respectius professors per poder conèixer i establir noves vies o plans educatius a desenvolupar. A més a més, també considerem que seria rellevant saber la opinió dels pares en relació a que els seus fills revessin suport en matèries de salut des del mateix centre escolar.

- Per acabar, també creiem que seria interessant poder copsar l'opinió del personal d'infermeria d'Atenció Primària, atès que estan cridats a ser els protagonistes en la implementació i desenvolupament d'aquesta figura sanitària.

9. Bibliografia i webgrafia

1. Soler i Pardo E. Les funcions de la infermera dins les escoles i institut. 2016. [Internet]. [Citat el 12 de Desembre 2019]. Disponible a: <http://acise.cat/wp-content/uploads/2016/05/LES-FUNCIONS-DE-LA-INFERMERA-DINS-LES-ESCOLES.pdf>
2. Acise.cat [Internet] [actualitzat 14 ago 2018, citat el 12 de Desembre 2019].
3. Generalitat de Catalunya. Programa "Salut i Escola" (PSiE). 2012. [Internet]. [Citat el 12 de Desembre 2019]. Disponible a: http://salutweb.gencat.cat/ca/ambits_tematics/per_perfiles/centres_educatius/programes_salut_escola/
4. Who.int [Internet]. Organització Mundial de la Salut. Adhanom Ghebreyesus, T. 2019. [Internet]. [Citat el 12 de Desembre 2019]. Disponible a: <https://www.who.int/es/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death>
5. Generalitat de Catalunya; Departament d'Ensenyament. Documents per a l'organització i la gestió dels centres Ensenyaments en els centres d'adults. Formació Professional Dual. 2015; 21. [Internet]. [Citat el 12 de Desembre 2019]. Disponible a: http://educacio.gencat.cat/documents/IPCNormativa/DOIGC/CUR_Adults.pdf
6. SHE, Foundation for Science, Health and Education [Internet]. Barcelona. Fuster de Carulla, V. [Internet]. [Citat el 13 de Desembre 2019]. Disponible a: <https://fundacionshe.org/es/inicio/>
7. XTEC [Internet]. Generalitat de Catalunya. 2019. [Internet]. [Citat el 12 de Desembre 2019]. Disponible a: <http://xtec.gencat.cat/ca/comunitat/salutescola/programes-salut-integral/>
8. Encinar A. Enfermería Escolar, La Situación Hoy En Día. Rev enferm CyL. 2015. 7 (1):56–61. Vol 7- Nº 1. [Internet]. [Citat el 14 de Desembre 2019]. <http://www.revistaenfermeriacyl.com/index.php/revistaenfermeriacyl/article/view/144>
9. S, Gutiérrez de la Cruz S, Espina Jerez B, Dios Aguado M de las M de, Pina Queirós PJ, Alves Rodrigues M. Desarrollo formativo de la enfermería española y sus especialidades: desde los albores del s. XX hasta la actualidad. Cult los Cuid Rev Enfermería y Humanidades. 2018;(52):58–67. [Internet]. [Citat el 14 de Desembre 2019].
10. Martín P. Enfermeras escolar: necessàries, però ignorades. El Periódico. 2019. [Internet]. [Citat el 14 de Desembre 2019]. Disponible a:

- <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20190215/infermera-escolar-necessitat-professor-pare-7299933>
11. Gómez Cantarino González García N, López Langa N. Antecedentes históricos y perfil de la enfermera escolar. *Metas de enfermería*. 2012;15 (7):50–4. [Internet]. [Citad el 14 de Desembre 2019].
 12. Canals, J. Comunitat i xarxa socials: de la matèria als conceptes operatius. *Revista de serveis socials i política social*. Escola Universitària de Treball social de la Generalitat de Catalunya. Barcelona. [Internet]. [Citad el 17 de Gener 2020]. Disponible a: <http://espaciostransnacionales.org/wp-content/uploads/2014/10/1>
 13. ¿Qué es Salud Pública? – Escuela Graduada de Salud Pública [Internet]. [Internet]. [Citad el 17 de Gener 2020]. Disponible a: <http://sp.rcm.upr.edu/que-es-salud-publica/>
 14. Pasarín, M. I, Díez, E. Salud comunitaria: una actuación necesaria [Internet]. [Citad el 20 de Gener 2020]. Disponible a: http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0213-91112013000600001
 15. Silva Paim J. Medicina Comunitaria. Introducción a un análisis crítico. *Salud Colectiva*. 2009; 5(1):121-126 [Internet]. [Citad el 20 de Gener 2020]. Disponible a: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=73111117008>
 16. Siles González J. Historia de la Enfermería Comunitaria en España. Un enfoque social, político, científico e ideológico de la evolución de los cuidados comunitarios. *Índex de Enfermería [Index Enferm]* (edición digital) 1999; 24-25. 126 [Internet]. [Citad el 27 de Gener 2020]. Disponible a: http://www.index-f.com/index-enfermeria/24-25revista/24-25_articulo_25-31.php
 17. Palacio IA. Dialnet-Treinta Años De Alma Ata. Interpretaciones y consecuencias para el bienestar psicosocial y la salud comunitaria. 2009; 153–65. [Internet]. [Citad el 28 de Gener 2020].
 18. Care PH. y la salud para todos : reflexiones de una búsqueda Looking for Primary Health Care and Health for All : Reflections of a Search. 2010; 29(63):29–35. [Internet]. [Citad el 28 de Gener 2020].
 19. Mendoza Parra S, Jofré Aravena V, Valenzuela Suazo S. La toma de decisiones en salud y el modelo conceptual de Ottawa. *Investigación y Educación en enfermería*. 2006; 24(1):86–92. [Internet]. [Citad el 28 de Gener 2020].

20. World Health Organization. Carta de Ottawa para Promoción de la Salud. Carta Ottawa para la promoción la salud. 1986; 6. [Internet]. [Citat el 29 de Gener 2020].
21. Consejo General de Enfermeria de Espanya. Marco de competencias del Profesional de Enfermería Experto en el Ámbito Escolar. 2018. [Internet]. [Citat el 29 de Gener 2020].
22. Our History - National Association of School Nurses. [Internet]. [Citat el 10 de Gener de 2020]. Disponible a: <https://www.nasn.org/about-nasn/about/our-history>
23. Consejo General de Enfermeria de Espanya. Marco de competencias del Profesional de Enfermería Experto en el Ámbito Escolar. 2018. [Internet]. [Citat el 12 de Gener de 2020].
24. Encinar A. Enfermería Escolar, La Situación Hoy En Día. Rev enfermCyl [Internet]. 2015; 7(1):56–61. [Internet]. [Citat el 10 de Gener de 2020]. Disponible a: <http://www.revistaenfermeriacyl.com/index.php/revistaenfermeriacyl/article/view/144>
25. S, Gutiérrez de la Cruz S, Espina Jerez B, Dios Aguado M de las M de, Pina Queirós PJ, Alves Rodrigues M. Desarrollo formativo de la enfermería española y sus especialidades: desde los albores del s. XX hasta la actualidad. Cult los CuidRev Enfermería y Humanidades. 2018;(52):58–67. [Internet]. [Citat el 10 de Gener de 2020].
26. Gómez Cantarino González García N, López Langa N. Antecedentes históricos y perfil de la enfermera escolar. Metas de enfermería. 2012; 15 (7):50–4. [Internet]. [Citat el 10 de Gener de 2020].
27. Marco de competencias del Profesional de Enfermería Experto en el Ámbito Escolar. 2019. [Internet]. [Citat el 10 de Novembre de 2019]. Disponible a: <https://www.consejogeneralenfermeria.org/pdfs/Doc%20Competencias%20Enfermer%C3%ADa%20Escolar.pdf>
28. ACISE. Enfermeras/os escolares: habilidades, competencias y funciones. [Internet]. [Citat el 10 de Novembre de 2019]. Disponible a: <http://acise.cat/wp-content/uploads/2016/08/1-Enfermeras-escolares-rolescompetencias-y-habilidades.pdf>
29. Acise. LES FUNCIONS DE LA INFERMERA DINS LES ESCOLES. [Internet]. [Citat el 10 de Novembre de 2019]. Disponible a: [http://acise.cat/wp-](http://acise.cat/wp-content/uploads/2016/08/1-Enfermeras-escolares-rolescompetencias-y-habilidades.pdf)

content/uploads/2016/05/LES-FUNCIONS-DE-LA-INFERMERA-DINS-LES-ESCOLES.pdf

30. Salutpublica.gencat.cat. Generalitat de Catalunya. [Internet]. [Actualitzat el 13 de Setembre 2016; citat el 8 de desembre 2019] Disponible a: http://salutpublica.gencat.cat/ca/ambits/promocio_salut/salut_comunitaria/Que-es-la-salut-comunitaria/
31. lcs.gencat.cat. Generalitat de Catalunya. [Internet]. [Actualitzat el 9 d'Agost 2016; citat el 8 de desembre 2019]. Disponible a: <http://lcs.gencat.cat/ca/assistencia/prevencio-i-promocio-de-la-salut/>
32. Hurtado y Terron. Educación sexual. Editorial Catarata. 2020. [Llibre]. [Citat el 27 de Febrer de 2020].
33. Educación Sexual: la asignatura pendiente en España | Hoy por Hoy | Cadena SER. 2019. [Internet]. [Citat el 27 de Febrer de 2020]. Disponible a: https://cadenaser.com/programa/2019/08/26/hoy_por_hoy/1566816049_467216.html
34. UNESCO | Education - La educación sexual es “tan importante como las matemáticas”. [Internet]. [Citat el 27 de Febrer de 2020]. Disponible a: http://portal.unesco.org/education/es/ev.php-URL_ID=59470&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
35. La educación sexual durante la Transición: modelando discursos y modulando voces. En: Martínez-Pérez, P. y Perdiguero-Gil, E. (ed.) *Genealogías de la Reforma Sanitaria en España*. Madrid: Los libros de la Catarata, 2020, pp.155-191.

10. Annexes

10.1. Annex I. Metodologia: Estratègia de recerca bibliogràfica

Articles seleccionats de "Dialnet":

AUTOR	TÍTOL	ANY	METODOLOGIA	OBJECTIU	CONCLUSIONS
Raquel Ayuso Margañón	Estudi de les competències pedagògiques del professional d'infermeria promotor de salut en l'entorn escolar.	2019	Investigació quantitativa/qualitativa interpretativa. Mètode Delphi amb enfoc qualitatiu de les entrevistes amb un anàlisi del contingut amb anàlisi estadístic descriptiu.	Definir al professional d'infermeria escolar, les seves competències, coneixements, habilitats i aptituds per tal de realitzar una acció de qualitat. Descobrir quins factors afavoreixen o condicionen una promoció de la salut efectiva, analitzant el seu paper professional i proposant alternatives de millora de la situació actual.	El PEPSEE es un professional amb identitat pròpia, que ha de ser reconegut social i professionalment per oferir una formació en salut de qualitat. Tanmateix, constitueix una figura clau per una pedagogia efectiva i per oferir un bona promoció de la salut a l'escola.

Raquel Ayuso Margañón, José Luis Medina Moya, María Cruz Molina Garuz	Programa formatiu d'infermeria en la promoció de salut a l'entorn escolar.	2019	Recerca bibliogràfica.	Desenvolupar un programa formatiu que permeti al professional d'infermeria adquirir les competències pedagògiques necessàries per l'abordatge de la promoció de la salut a l'escola.	L'èxit de la promoció de la salut a les escoles, està determinat en part per estar impartit per un personal expert amb aptituds pedagògiques adequades. Amb el programa es busca una formació en salut de qualitat a l'escola així com el reconeixement social i professional de l'infermer.
T. Moreno Gelaber	<i>Diseny d'un projecte d'evaluació d'una intervenció infermera a l'educació primària.</i>	2018	Investigació experimental de disseny creuat i prospectiu.	Conèixer si l'educació en salut als centres d'atenció primària incrementa el grau de salut individual.	Les principals implicacions pràctiques de la infermera escolar, tenen un paper educatiu i funcional que es fonamental per realitzar la promoció de la salut.

Remedios Álvarez Terán, Maidel Equilaz Fanlo, Saioa Miguel Moreno	La infermeria escolar, un recurs necessari per la comunitat educativa.	2018	Anàlisis qualitatiu	Saber la repercussió a la salut escolar el fet de que hi hagi infermera escolar en 5 col·legis de la Rioja.	En general, tota la comunitat està satisfeta amb la presència de les infermeres, tant les famílies, com els equips directius i els docents. Per les famílies, contribueix a afavorir la conciliació de la vida familiar i laboral a més a més de solucionar consultes relacionades amb la salut dels seus fills. Pels directors, dóna prestigi i qualitat al centre si disposen d'aquests professionals. Nogensmenys, el col·lectiu docent es veu alliberat d'exercir responsabilitats que no són competència seva.
---	---	------	---------------------	--	---

Raquel Ayuso Margañón, José Luis Medina Moya, María Cruz Molina Garuz	La promoció de la salut com una matèria del currículum educatiu al context català.	2019	Anàlisi de contingut.	Comprendre la manera en com s'ha integrat la salut al currículum educatiu català. I si aquesta, ha estat reconeguda com una competència més. Reflexionar sobre el paper pedagògic del professional d'infermeria i proposar alternatives de millora.	La promoció de la salut no es projecta com una matèria més sinó com un conjunt de continguts inclosos transversalment en algunes assignatures, el que suposa un inconvenient al desenvolupament dels continguts relacionats amb la salut. El professional d'infermeria és idoni per adquirir responsabilitat i lideratge per posar en marxa aquesta matèria. Es proposa una nova matèria de promoció de la salut amb continguts adaptats a cada etapa educativa.
Raquel Sáenz Mendía	L'alumnat de primària com un actiu de promoció de la salut:	2016	Recerca bibliogràfica, amb una fase qualitativa (qüestionaris) i	Interpretar la percepció dels accidents escolars i la seva prevenció	La incorporació de la figura de la infermera escolar pot contribuir a oferir una atenció

	Aportacions per la construcció d'un entorn escolar més segur.		una fase quantitativa (anàlisi de dades).	en relació a les competències implicades per a la construcció d'un entorn escolar més segur.	més adequada participant a la comunitat educativa de manera activa en l'àmbit de la promoció l'atenció i la promoció de la salut integral. El desenvolupament de els competències de prevenció i promoció de la salut es un dels principals reptes de l'educació actual. Posar en marxa aquesta figura als centres escolars avala l'aprenentatge i la construcció de desenvolupar valors i actius que busquen estils de vida saludables i la adopció d'una cultura preventiva.
Ana Petidier Pino, Alejandro Quiles	Rol del professional d'infermeria als centres escolars.	2018	Recerca bibliogràfica.	Conèixer el rol del professional d'infermeria als	El personal d'infermeria es un referent de salut als centres escolars, creant

Parra, i María Pavón Amo				centres escolars. Determinar la importància del professional d'infermeria a nivell assistencial, de promoció i prevenció de la salut als centres escolars.	un punt d'unió entre l'alumnat, professors, mares i pares amb matèria de salut. Tanmateix, conèixer les seves funcions és d'important rellevància als col·legis per tal de promoure pautes i estils de vida saludables des de la infància perquè quan aquests siguin adults disposin dels coneixements necessaris per una qualitat òptima de vida i de salut, reduint al mateix temps la prevalença de malalties cròniques de la població.
-----------------------------------	--	--	--	--	---

Virginia Chamorro Aguado	La infermera escolar: comunicació eficaç per la prevenció i la detecció de l'assetjament escolar.	2017	Recerca bibliogràfica.	Conèixer la comunicació que ha realitzat la infermera escolar amb l'alumnat per la eliminació del "bullying". Conèixer el paper de la infermeria als col·legis i instituts.	La infermeria es fonamental per a la prevenció, detecció i seguiment en casos de "bullying".
Tatiane Marinz de Souza Luquez, Vera Maria Saboia	Pràctiques educatives en salut a l'escola, un revisió integrativa.	2017	Recerca bibliogràfica.	Conèixer els criteris que han guiat a l'educació de pràctiques de promoció de la salut a l'escola.	L'escola es una etapa important a la realitat participativa de construcció de bases de salut afavorint la reflexió i el desenvolupament de pràctiques de promoció de la salut als centres educatius.

M ^a Angeles Cerezuela Torre	Promoció de la salut, health literacy i auto-cura als adolescents. Aproximació mixta, disseny i avaluació d'una intervenció educativa.	2017	Recerca bibliogràfica. Estudi qualitatiu descriptiu. Estudi experimental multicèntric d'assaig comunitari no aleatori.	Comprendre la experiència del comportament i conductes seguides respecte a l'autocura dels adolescents. Conèixer les seves necessitats i barreres que identifiquen als adolescents en matèria de salut per adquirir estils de vida saludables i de presa de decisions correctes. Descriure l'experiència que tenen els adolescents en matèria d'educació sanitària rebuda i conèixer les seves preferències	La alfabetització sanitària i l'autocuidatge als adolescents per augmentar i millorar, així com la implicació de la família i el professorat mitjançant la potenciació de la promoció de la salut amb programes educatius durant l'etapa escolar.
---	---	------	--	---	---

				en aquest àmbit.	
María Belén Acién Rodríguez, María Isabel Menéndez Sotillos, Laura Hernández García	La infermeria escolar davant el “bullying”.	2016	Recerca bibliogràfica	Adquirir coneixements adequats per educar als nens i nenes en matèria d'assetjament escolar perquè ho identifiquin i no ho amaguin a més de comunicar-ho als seus responsables.	L'assetjament escolar provoca seqüeles que poden perdurar durant el llarg de la vida. La infermeria escolar té el rol primordial en relació a la prevenció de malalties i promoció de la salut tant en l'àmbit escolar com fóra d'aquest ja que intervé adequant, atenuant i identificant els signes símptomes de l'ansietat i/o la depressió als escolar que ho pateixen. A més a més, la infermeria escolar pot identificar situacions que els pares o els professors atribueixen a que són adolescents. Es vital fomentar

					l'educació dels nens en intel·ligència emocional perquè aprenguin a expressar i gestionar les seves emocions, ajudant-los a parlar sobre el que senten. Nogensmenys, la infermeria escolar ha d'abastir l'objectiu d'intervenció tant per al personal docent com el no docent , treballant de forma multidisciplinari amb professors, psicòlegs i terapeutes del centre escolar, procurant una atenció educativa a la diversitat d'alumnat amb la finalitat d'aconseguir un context on hi hagi plena integració socio-cultural.
--	--	--	--	--	---

					També han d'incloure els pares i mares de forma activa en aquestes estratègies.
Daniel Guillén Martínez	Infermeria a la comunitat escolar, una aproximació evaluativa d'educació per a la salut des de la infància.	2017	Investigació quantitativa, disseny experimental controlat de tal longitudinal prospectiu.	Analitzar la eficàcia que exerceix la educació per a la salut impartida per un professional d'infermeria.	El professorat manifesta que troba diverses barreres per portar a terme una certes intervencions relacionades amb matèria de salut. Així doncs, un professional de salut d'infermeria millora els coneixements respectes aquests temes. Es per això que es planteja la necessitat d'introduir aquest professional per promocionar i educar en salut a tots els membres de la

					comunitat educativa.
M ^a Auxiliador a Anaya Escalonilla , Antonio José Reina Caro, Mercedes Galván Torregros a, Rocío Pinedo Sendagort a, M ^a Luisa González Núñez, Alfredo González Moreno	La infermera a l'escola i les malalties cròniques: avaluació del nivell de formació del professorat.	2016	Revisió bibliogràfica.	Identificar la necessitat de formació dels professors a més a més de conèixer la seva opinió sobre la inclusió de la infermera escolar al centre docent.	Els docents no es senten capacitats per realitzar els cuidatges que precisen els alumnes amb malalties cròniques. La infermera escolar satisfaria aquestes carències ja que està capacitada per realitzar aquests cuidatges d'infermeria de manera autònoma.
María Soledad Campos Gutiérrez	El paper de la infermeria comunitària, el foment d'escoles saludables: justificació i intervencions.	2016	Revisió bibliogràfica.	Justificar la intervenció de la infermera comunitària en l'àmbit de la promoció d'escoles saludables a Espanya.	La intervenció de la infermera comunitària es essencial a les escoles ja que ofereix una atenció integral, continua i continuada.

José Antonio Zafra Agea	Disseny, implantació i avaluació del blog salut i escola 2.0 per a la promoció de conductes saludables en adolescents.	2017	Metodologia quantitativa, estudi descriptiu i transversal.	Dissenyar i implementar el Blog Salut i Escola 2.0 com a complement de l'atenció presencial dins el programa Salut i Escola. Avaluar l'efectivitat d'una intervenció de promoció d'educació sexual.	Les intervencions per a promoció d'educació sanitària, implementada per professionals d'infermeria com a peça clau per generar estils de vida saludables, milloraren la qualitat de vida dels estudiants, i amb l'ajuda del blog, (com a eina de suport tecnològic d'informació en promoció i prevenció de conductes de risc), és un mètode altament efectiu en la millora del coneixement i actitud en vers les malalties de transmissió sexual, i és eficaç a l'hora de prevenir conductes de risc, augmenten i fomenten
-------------------------	---	------	--	---	--

					l'autoestima entre els nostres adolescents.
Mikel Núñez Riego	Efectivitat de la intervenció escolar en la prevenció de la obesitat.	2016	Revisió bibliogràfica.	Determinar si els programes educacionals d'activitat física i alimentació desenvolupats a l'escola són efectius per a la prevenció de la obesitat .	Aquest estudi, va trobar únicament efectives les intervencions relacionades amb l'alimentació i l'activitat física de forma conjunta, així com aquelles que utilitzaven un model multifactorial.
Lucía Pérez-Vico Díaz de Rada, Gonzalo Duarte Climents, María Begoña Sánchez Gómez, Juan Gómez Salgado	Història de la infermeria familiar y comunitària a Espanya.	2018	Revisió bibliogràfica.	Oferir una síntesis de la evolució de la infermeria de salut pública a Espanya i la seva situació actual.	Es fonamental per a la població i la pròpia evolució de la professió donar una sortida i continuïtat al desenvolupament de la infermeria en l'àmbit de la comunitat i la salut pública.

Antonio Claret García Martínez, Manuel Jesús García Martínez	La història de la infermeria: Origen i desenvolupament d'una línia d'investigació a Espanya (1989-2014).	2014	Revisió i recopilació bibliogràfica.	Conèixer les línies d'aproximació al món dels hospitals des de la història de la infermeria i dels cuidatges.	L'esforç, el treball, la dedicació, el temps... que han suposat al llarg dels anys per a la infermeria representa una lluita professional perquè la infermeria es trobi en un lloc important dins de la situació actual.
--	---	------	--------------------------------------	---	--

- 1- Estudio de las competencias pedagógicas del profesional de enfermería promotor de salud en el entorno escolar (pepsee) - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=250760>
- 2- Programa formativo enfermería: promoción de salud en el entorno escolar - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7170554>
- 3- Diseño de un proyecto de evaluación de una intervención enfermera en educación primaria [Rev Rol Enferm.2018]-Medes [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://medes.com/publication/134747>
- 4- La enfermería escolar: un recurso necesario para la comunidad educativa - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6524989>
- 5- La promoción de salud como materia del currículum educativo en el contexto catalán - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6828736>
- 6- La Enfermería escolar: contenidos y percepciones sobre su pertinencia en las escuelas inclusivas - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7089314>

- 7- Rol d'infermeria als centres escolars – Dialnet [Internet] [Citat el 9 de Maig de 2020] Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6524989>
- 8- Prácticas educativas en salud en la escuela: una revisión integrativa - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5967684>
- 9- Promoción de la salud, health literacy y autocuidado en adolescentes. Aproximación mixta, diseño y evaluación de una intervención educativa - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=181101>
- 10- La enfermera escolar: comunicación eficaz para la prevención y detención del acoso escolar - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6220941>
- 11- Enfermería en la comunidad escolar: una aproximación evaluativa de educación para la salud en la infancia - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=129793>
- 12- La enfermera en la escuela y las enfermedades crónicas: Evaluación del nivel de formación del profesorado - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5638404>
- 13- El papel de la enfermera comunitaria en el fomento de escuelas saludables: justificación e intervenciones - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6333156>
- 14- Disseny implantació i avaluació del blog salut i escola 2.0 per a la promoció de conductes saludables en adolescents - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=264830>
- 15- Efectividad en la prevención escolar de la obesidad - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5621098>
- 16- Historia de la enfermería familiar y comunitaria en España: una revisión de la literatura - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6490891>
- 17- La historia de la Enfermería: origen y desarrollo de una línea de investigación en España (1989-2014) - Dialnet [Internet]. [Citat el 9 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5124897>

Articles seleccionats a "Scielo":

AUTOR	TÍTOL	ANY	METODOLOGIA	OBJECTIU	CONCLUSIONS
Alba-Elena Martín ez-Santos, Eva Tizón-Bouza, Carmen Fernández-Morante, Lorena Casal-Otero, Beatriz Cebrero	La enfermería escolar: continguts i percepcions sobre la seva pertinença a les escoles inclusives.	2019	Estudi prospectiu amb enfoc qualitatiu, tècnica Delphi.	Determinar el grau de consens entre experts en la Salut Pública e infanto juvenil sobre aspectes relacionats amb la Infermeria escolar per tal d'establir els continguts a desenvolupar durant la seva funció i d'educació per la Salut.	Conclouen afirmant que es precis tenir en compte l'àmbit escolar com un nou i diferenciat entorn d'actuació d'infermeria. Perquè aquest es un agent necessari d'innovació en Salut escolar que cuida a tota la comunitat educativa, ja siguin professors, alumnes i família.
Évilin Costa Gueterres, Elisa de Oliveira Rosa, Andressa da Silveira, Dos Santos Wendel Mombaqué	Educació per a la salut en el context escolar.	2017	Revisió bibliogràfica.	L'objectiu correspon a caracteritzar la producció científica i descriure el paper de la Infermeria escolar.	L'entorn escolar no ha de limitar-se exclusivament a un espai per promoure el coneixement instrumental, que també, tot i que aquestes són insuficients i limitades quan l'objectiu es la promoció integral

					de la salut. La integritat en el cuidatge de la Salut ha de ser desenvolupada al mateix temps i associada a la infermeria, ja que aquesta desenvolupa activitats d'educació i sensibilització amb la col·laboració e integració dels professors. L'estudi remarca la importància de la creació del coneixement no només basat en problemes de salut sinó que també es tracti la importància de la promoció de la Salut mitjançant educació sanitària així com la necessitat d'una relació dialògica i de comunicació amb el professorat, els
--	--	--	--	--	--

					alumnes i els seus familiars perquè aquest coneixement es vegi consolidat en una millor salut.
L. Farrerons Noguera	Salut des del Parlament d'Història del Sistema Sanitari Espanyol. Debats parlamentaris , 1812-1986.	2015	Revisió bibliogràfica.	L'objectiu prioritari consisteix en un estudi general d'implementació, organització i utilització dels òrgans organitzatius per pel d'establir un cuidatge i protecció del ciutadà.	Es una responsabilitat global alliberar-nos dels condicionants i treballar units per tal de mantenir les línies bàsiques de la Llei General de Sanitat, modificant-la i ampliant-la per tal d'adaptar-la a la nova realitat política i social vigent a Espanya on la finalitat prioritària sigui la millora continua de la qualitat, la responsabilitat, l'eficiència i la sostenibilitat, sense depreciar cap recurs i aprofitant totes les oportunitats que se'ns ofereixin.

- 1- La Enfermería escolar: contenidos y percepciones sobre su pertinencia en las escuelas inclusivas. Educación para la salud en el contexto escolar: estudio de revisión integradora [Internet]. [Citat el 10 de Maig de 2020]. Disponible a: http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1695-61412019000400011&lang=es
- 2- Educación para la salud en el contexto escolar: estudio de revisión integradora [Internet]. [Citat el 10 de Maig de 2020]. Disponible a: http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1695-61412017000200464&lang=es
- 3- Salud desde el Parlamento: Historia del Sistema Sanitario Español. Debates parlamentarios, 1812-1986 [Internet]. [Citat el 10 de Maig de 2020]. Disponible a: http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1132-12962015000300020&lang=es

Articles seleccionats de "Cuiden":

AUTORS	TÍTOL	ANY	METODO-LOGIA	OBJECTIU	CONCLUSIONS
Yasin Hala Mohammed, M ^a Pilar Isla Pera, Carme López Matheu, Eulàlia Juvé Udina	El paper dels infirmers escolars.	2017	Revisió bibliogràfica .	L'objectiu de l'article es definir el concepte d'infermera escolar e identificar els seus àmbits de responsabilitat. D'altra banda, contribuir a valorar la importància dels infirmers escolares e identificar si aquesta és una necessitat per les escoles o no.	Les infermeres escolars juguen un paper molt important en relació a la promoció de la salut dels estudiants, també que la seva presencia i actuació als centres escolars té un impacte significatiu en els resultats de salut i educació.

Enrique Bermejo Osaba, María Luisa Cid Galán, Carmen Martín Salinas	El consum de begudes energètiques en els adolescents, una conducta de risc.	2019	Revisió bibliogràfica	Identificar els coneixements, percepcions i riscos associats al consum de begudes energètiques en adolescents.	La desinformació i les campanyes de marketing afavoreixen l'abús de begudes energètiques, que condueix a un major risc de consum de substàncies. L'elaboració de programes preventius, la actualització dels vigents, el consell nutricional i l'educació per la salut, podrien ser crucials per resoldre el problema.
---	--	------	-----------------------	--	--

- 1- El papel de los enfermeros escolares [Rev Rol Enferm.2017]-Medes [Internet]. [Citat el 10 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://medes.com/publication/120195>
- 2- El consumo de bebidas energéticas en adolescentes: una conducta de riesgo - Metas de Enfermería [Internet]. [Citat el 10 de Maig de 2020]. Disponible a: <https://www.enfermeria21.com/revistas/metlas/articulo/81491/>

10.2. Annex II. Cronograma

ACTIVITAT	DATA							
	Octubr e 2019	Novemb re 2019	Desemb re 2019	Gener 2020	Febre r 2020	Març 2020	Abril 2020	Maig 2020
Justificació								
Disseny								
Marc teòric								
Entrevistes i revisió bibliogràfica								
Desenvolupa ment								
Entrega final								

10.3. Annex III. Entrevistes al professorat.

Informant 1

1. Com a professor rep suport extern en matèria de salut?

Bueno, tenim com una mena de farmaciola a la sala de professors per si passa alguna cosa però realment no es que tinguem un gran suport en temes de salut. Si que ve una senyora a l'institut a fer les xerrades aquestes de sexologia i tot això, però, en relació a que hi hagi allí una doctora o infermera no, sinó que cada professor fa el que pot. Hi ha una psicòloga això sí, que es professora també i dóna algunes assignatures però també es una mena de psicopedagoga, que quan hi ha problemes doncs se'n encarrega ella.

**2. Quan té un dubte relacionat amb algun aspecte de salut com s'informa?
On busca la informació (Google...)?**

M'informo per internet, a través de *Google*, a vegades pregunto a algun professor així jove com jo i li comento que tinc aquest problema amb tal alumnes... o si es més greu li comento a la cap d'estudis a veure que puc fer.

3. Amb quina freqüència troba situacions de salut en alumnes que li suggereixen dubtes?

En pregunten dubtes més relacionats amb la part psicològica i no tant en relació a la salut com per exemple temes de *bullying*, o que han tallat amb parelles. Un dia una alumnes em va explicar que la seva parella l'havia insultat i aquestes coses. Coses així sí, suposo que perquè em tenen més confiança al veure'm una de les més joves. També una altre alumnes em va explicar que li havien fet *cyberbullying* per l'Instagram. Llavors jo els hi comento que ho han d'explicar a la tutora i a vegades ells em diuen que els hi fa cosa i que si li puc explicar jo, llavors jo ho explico a la cap d'estudis, a la tutora i són ells els que solucionen el problema. Jo a vegades els aconsello, però no puc fer canvis al centre ni res, jo ho he de comunicar a més amunt a veure que es pot fer al respecte.

4. El seu centre compta amb alumnes amb algun tipus de malaltia, deficiència física o psíquica? En cas afirmatiu, quines carències creu que tenen aquests alumnes? Considera que el centre supleix aquestes carències? Quins canvis creu que s'haurien d'implementar per tal d'eliminar-les ?

Si, hi ha els típics que tenen hiperactivitat que n'hi ha uns quants, després en tinc un a segon que no parla bé, té problemes per parlar, tartamudeja però no entén res, llavors va amb una psicòloga externa al centre que l'intenta millorar la parla.

Sí que tenen carències i jo no les puc suplir. Aquesta gent normalment els hi fem adaptació, tenen un quadernet diferent... tenim un noi que li costa molt fer la feina i té un PI, un pla individual, que consisteix en disminuir la quantitat de deures per exemple. També tenim un pla d'acollida per alumnes que venen per exemple del Marroc i els hi costa més l'idioma, doncs els hi fem quaderns especials i de nivells inferiors. Després hi ha altres alumnes que són hiperactius o que tenen coses també que no es volen prendre la medicació... arribem a acords amb els pares de que si no se la prenen doncs que es portaran bé o el que sigui. Els pares ho diuen al tutor i d'aquesta manera aquest queda informat tot i que moltes vegades no se la volen prendre. Però si els hi fem aquest pla individualitzat i tot i així no se la prenen, perden aquest PI i llavors fem com si fos un alumne més.

Tenim alguns alumnes diabètics, al·lèrgies alimentaris que es comenten al menjador... i són nosaltres ens que ens n'ocupem.

A francès, el dia 2 de Febrer vaig celebrar el dia dels crepes amb els de tercer d'ESO i alguns alumnes tenien intoleràncies a la lactosa i jo tenia que controlar qui en tenia perquè no podia menjar crepes. I també amb els alumnes de quart d'ESO vaig celebrar un dia de degustació de formatge i clar els que tenien intolerància a la lactosa tampoc en podien menjar, tot i que al ser més grans, ja saben el que poden menjar i el que no i llavors no havia d'estar tant pendent.

5. Creu que la infermera escolar pot facilitar la integració dels alumnes amb patologies en l'àmbit escolar?

Sí podria, tot i que nosaltres no en tenim al nostre centre, crec que es podria incloure els temes de salut en moltes matèries. Per exemple, nosaltres a castellà, i en qualsevol curs de la ESO i sobretot en qualsevol llengua, hi ha lectura obligatòria i després els hi fem un examen sobre el llibre. Doncs ara, estan llegint un llibre que es diu "*August i jo*" que tracta sobre un noi que té deformitats físiques i que pateix bulliying per això, i al llibre surt el punt de vista de diversos personatges i parla d'un que li feia bulliying... i tenia malsons amb ell, un altre que era el seu amic... i al llibre surten moltes de les diverses reflexions sobre els punts de vista de cada personatge i sobretot fa esment a que no t'has de posar

amb algú perquè tingui algun problema, llavors intentem abordar aquests temes a classe i al examen els hi posem alguna pregunta de reflexió i d'opinió personal. Sempre que podem intentem abordar estos temes ja que ens fan donar les classes en relació a unes competències, llavors dins de cada assignatura fem projectes com per exemple el disseny d'unes vacances ideals per a fer de viatge escolars, una *ideal learning space*, que parlin sobre les coses bones de la terra perquè els alienígenes ens volen envair... perquè reflexionin sobre coses genèriques però en anglès, en castellà... Llavors fem molts projectes així de competències però no n'hi ha cap destinat exclusivament a temes de salut sinó que ens diuen que ho hem d'incloure tot o tot el que puguem dins de cada assignatura, tot i que no hi ha cap protocol que et digui que has de parlar d'este tema en concret de Salut, potser sí que n'hi ha algun però només un. Ara a francès, en faré un que parlarem sobre solidaritat i agafarem un arbre del pati i escriurem en francès frases sobre la solidaritat, com per exemple: vull un món en pau... utilitzant verbs en francès i també paraules sobre la solidaritat, i farem fulles i les penjarem a l'arbre, per crear un arbre solidari. Et puc dir que sobre la marxa anem fent alguns projectes d'aquest estil.

6. Que considera vostè que és la infermeria escolar? Quines funcions creu que té? El seu centre compta amb un/a infermer/a escolar?

No sé que és la infermeria escolar. En relació a les funcions que és, que hi ha un lloc per si passa algun accident al institut. El meu insti falten moltes instal·lacions, com ara no hi ha laboratori, ni sala de música... No hi ha infermera escolar, però sí que ve algú a fer xerrades, crec que una psicòloga. També ve una externa que fa xerrades, els policies, els bombers... però batxillerat al meu centre no n'hi ha, només hi ha educació infantil i dues línies de secundària.

7. Que entén vostè per prevenció de la malaltia? I per promoció de la Salut? I per educació per la salut?

Per prevenció de la malaltia suposo que es educar als alumnes en fer front a aquests problemes de malalties, sigui de sexualitat, de fumar, de drogues... o coses així, de prevenir-los del que si ho fan. Aquí es quan entren les xerrades tot i que moltes vegades no són suficient i llavors es quan fem projectes des de les aules. Sobretot quan els hi ensenyes fotografies de malalties de transmissió sexual així més dramàtiques és quan els hi entra més i llavors al veure-ho ens

hi queda més aquesta por al què passaria. Considero que és quan poden fer més cas ja que sinó sembla ser que no veuen les conseqüències ja que pensen que els hi queda molt lluny i s'enriuen.

Promoció de la salut es promocionar els hàbits saludables com ara rentar-se les mans, posar-se els anti-gèrmens, rentar-se les dents, alimentació saludable, recollida selectiva ja que la nostra es una escola saludable i cada classe té 3 contenidors diferents per reciclar.

Educació en salut és educar-los correctament en l'àmbit de la prevenció i de la prevenció.

8. Creu necessària una assignatura dedicada exclusivament a la salut i hàbits de vida? On pensa o en quina assignatura creu que es podrien donar transversalment aquests continguts en salut?

Podria ser en algun curs, potser no en tots però sí en 2n o 3r d'ESO, que en són més conscients, jo penso que sí. O sinó incloure molta temàtica a les tutories o a les assignatures de ciències naturals, biologia i tot això... A educació física no es tot esport, hi ha dies que es queden a classe i fan algunes feines escrites i exàmens, no sé ben bé quina temàtica treballen però sí que no tot es esport al pati o al gimnàs.

9. Per qui creu que hauria de ser impartida? Per un professional de la salut o per un docent format en el tema?

Home jo crec que si un docent està format en el tema, el millor fóra un docent ja que aquest sap com portar els adolescents i això. Perquè a vegades el professional de la salut, sí que sabrà més que el docent, però en moltes ocasions fer xerrades a alumnes adolescents és molt difícil perquè no callen... i un docent segurament ja sabrà com portar aquell grup. Això sí, potser en algun tema més especial o específica doncs sí que seria necessari que vingués un professional de la Salut.

10. Creu que seria important realitzar sessions formatives als pares sobre temes que puguin preocupar als seus fills com per exemple l'educació en salut?

Sí, cent per cent sí. Moltes vegades els pares no són del tot conscients del que fan els fills. També hi ha desconeixement per part dels pares en relació per

exemple a hàbits d'alimentació saludables ja que hi ha molts nens amb sobrepès i alguns són obesos, llavors crec que en temes d'alimentació doncs crec que els pares haurien d'estar més a damunt. També perquè moltes vegades no saben si el seu fill està sortint amb algú, desconeixen que pot estar patint per la parella, *bullying*, el tema de les xarxes socials... i els pares no estan del tot atents a aquestes coses.

Informant 2

1.Com a professor rep suport extern en matèria de salut?

No, no rebo cap suport ni formació externa en temes de salut.

2. Quan té un dubte relacionat amb algun aspecte de salut com s'informa?

On busca la informació (*Google...*)?

Quan he tingut algun problema de contagi generalitzat, o he hagut de prendre alguna mesura especial per alguna malaltia que ha vingut una mica desprevinguda... doncs em poso en contacte amb el centre ambulatori i parlo amb un metge, i és ell qui ens dona les indicacions pertinents a com actuar des del centre.

3. Amb quina freqüència troba situacions de salut en alumnes que li suggereixen dubtes?

Sorgeixen dubtes quan es un virus o alguna cosa més nova, perquè quan ja has vist una cosa dos o tres vegades, ja saps què és i com actuar. Normalment el que faig es trucar als pares per informar-los i són ells qui s'encarreguen de portar el nen al metge... com a centre, no fem res més. I ja et dic, aquests dubtes ens sorgeixen quan ve alguna cosa que no hem vist mai amb anterioritat.

4. El seu centre compta amb alumnes amb algun tipus de malaltia, deficiència física o psíquica? En cas afirmatiu, quines carències creu que tenen aquests alumnes? Considera que el centre supleix aquestes carències? Quins canvis creu que s'haurien d'implementar per tal d'eliminar-les ?

Actualment, no en tinc cap, però sí que he tingut alumnes amb autisme, amb síndromes de Down... tot i que al centre no tenim personal sanitari ni educadors

especialitzats per tractar les necessitats que puguin tenir aquests alumnes en relació a les seves capacitats docents i funcionalitat. D'aquesta manera, els pares ens informen a les tutores i al centre i nosaltres ho gestionem com podem.

5. Creu que la infermera escolar pot facilitar la integració dels alumnes amb patologies en l'àmbit escolar?

La infermera..., crec que la integració a l'aula és una tasca més docent que no sanitària ja que es el professor qui s'hauria d'encarregar de que hi hagués una bona acceptació per part de tots els alumnes.

6. Que considera vostè que és la infermeria escolar? Quines funcions creu que té? El seu centre compta amb un/a infermer/a escolar?

La infermeria escolar seria una infermeria enfocada als nens que tinguessin espina bífida o que necessitessin cuidatges especials d'infermeria. Aquí, com a cuidatge tal d'infermeria no hem tingut cap cas tot i que si es necessités, hauria de venir un infermer o una persona especialitzada en aquest tipus de malalties. No disposem d'infermeria escolar al centre i sí, ens aniria molt bé que ens posessin un educador especial, però els recursos humans són escassos.

7. Que entén vostè per prevenció de la malaltia? I per promoció de la Salut? I per educació per la salut?

Per prevenció de la malaltia entenc que parla sobre higiene i sobre mesures de prevenció per tal d'escampar la malaltia i per tant evitar la propagació d'aquesta. Per promoció de la salut serien xerrades formatives que es podrien donar als pares.

Educació per a la salut, seria una mica el mateix no?, aquesta sí que la tenim dins el currículum. Llavors els hi ensenyem a rentar-se les mans abans i després de menjar, després d'anar al lavabo... i tot això.

8. Creu necessària una assignatura dedicada exclusivament a la salut i hàbits de vida? On pensa o en quina assignatura creu que es podrien donar transversalment aquests continguts en salut?

Sí que considero que no aniria malament una assignatura exclusiva per parlar, tractar, formar als alumnes respecte a la seva salut. De manera transversal es

podrien donar alguns continguts a tutoria i d'altres a l'assignatura d'educació física per exemple, així com a ciències naturals.

9. Per qui creu que hauria de ser impartida? Per un professional de la salut o per un docent format en el tema?

Això sí, una assignatura exclusiva de salut, hauria de ser impartida per personal sanitari qualificat.

10. Creu que seria important realitzar sessions formatives als pares sobre temes que puguin preocupar als seus fills com per exemple l'educació en salut?

Crec que sempre és molt important informar i formar als pares perquè d'aquesta manera, a casa es fomentis hàbits i estils de vida saludables, per suposat que la comunitat educativa dels pares ha d'estar sempre en una mateixa línia d'evolució igual que la dels fills.

Informant 3

1. Com a professor rep suport extern en matèria de salut?

Hi ha les formacions de l'equip de prevenció de l'ajuntament que cada any agafem les mateixes i ho tenim distribuït per cursos, el torn de l'alcohol, el consum de drogues, també hi ha de sexualitat... però bàsicament això lo altre tampoc no rebem cap mena d'assessorament ni res.

2. Quan té un dubte relacionat amb algun aspecte de salut com s'informa? On busca la informació (Google...)?

Depèn del que sigui, a vegades si són coses de caràcter de salut més emocional tenim la psicòloga de l'escola i pots a cuidar i comentar-ho. I si son coses més de salut doncs faig una reunió amb els pares i ho comentem, que derivin a pediatria, al seu pediatra del CAP o on sigui perquè hi ha moltes coses que se'ns escapen. Aquell alumne que sempre te migranyes o les noies que tenen regles molt doloroses i és cada més, cada més, doncs si que fas una reunió amb els pares per comentar a veure si es pot intervenir una mica que això no té perquè ser així...

3. Amb quina freqüència troba situacions de salut en alumnes que li suggereixen dubtes?

Ben preparada no estic, si que hem fet cursets de primers auxilis... protocols que s'activen i t'expliquen.. però tampoc son coses que surtin en el dia a dia de la classe.

4. El seu centre compta amb alumnes amb algun tipus de malaltia, deficiència física o psíquica? En cas afirmatiu, quines carències creu que tenen aquests alumnes? Considera que el centre supleix aquestes carències? Quins canvis creu que s'haurien d'implementar per tal d'eliminar-les ?

Ara tenim alumnes amb trastorns autistes que van amb vetlladora algunes hores al dia i física hi ha una noia amb deficiències visuals greus a 2n d'ESO que també compta amb el suport de la ONCE que ve cada setmana una noia i mira que necessita, a vegades son coses materials, lupes... i a vegades és una mica d'ajudar-la a organitzar i treballa molt estretament amb la tutora. Bueno després hi ha alumnes que són diabètics...

I evidentment tenim carències, clar, no som personal mèdic ni preparat. Si que quan hi ha un alumne que pot tenir problemes parles amb els pares o depèn del cas. Per exemple hi ha un que porta la bomba d'insulina i tenim penjat a la sala de professors com s'ha d'actuar si li passa alguna cosa, o tenim sempre els sucres i aquestes coses, però clar coses molt per sobre.

És complicat, perquè si t'has de formar en medicina, psicologia, dret... crec que potser hauríem de tenir algun servei a l'escola que fos especialista més que nosaltres. Tenir una infermera que estigués sempre perquè hi ha 800 alumnes i és molt fàcil que quan un no pren mal al pati les cures les fem nosaltres, doncs no estaria de més tenir una infermera a l'escola més que fer nosaltres formació.

5. Creu que la infermera escolar pot facilitar la integració dels alumnes amb patologies en l'àmbit escolar?

Es que l'escola inclusiva necessita mitjans, no només dir que és inclusiva i ja esta, per tant depèn del grau. Quan son petits és més fàcil. Amb el cas de la noia que te deficiències visuals es fa i cap problema, els hem tirat endavant i molt bé, però amb el cas ja quan parlem de trastorns de l'aprenentatge severos arriba un punt que no avancen més i arriba un punt que la classe no pot fer res més i potser caldrien més mitjans.

No, en aquests casos no crec que servis, hi ha la vetlladora que és com una segona professora que esta amb ell però ve quatre hores a la setmana, clar les altres vint-i-sis que fem? Potser augmentar les hores de vetlladora

6. Que considera vostè que és la infermeria escolar? Quines funcions creu que té? El seu centre compta amb un/a infermer/a escolar?

És un servei que s'ofereix a escoles, instituts perquè els adolescents puguin parlar dels dubtes que tenen des de coses de salut, alimentació, de consum de certes substàncies, a vegades parlen temes dels companys de si no se senten bé a la classe o si hi ha alguna cosa d'assetjament... han arribat a parlar temes dels pares... una miqueta de tot. Els hi serveix per tenir algú amb qui parlar perquè si parles amb un igual sap igual o menys que tu i si busques a internet encara pitjor. Aleshores tenir un adult de referència amb qui poder fer el primer pas si hi ha algun problema. Aquí tenim la Mar Pinedo que ve cada setmana els divendres al matí i ells s'apunten a una llibreta que tenim, ens ho diuen als tutors

i els apuntem per mirar a quina hora els hi pot anar bé. Farà uns cinc anys que la tenim.

7. Que entén vostè per prevenció de la malaltia? I per promoció de la Salut? I per educació per la salut?

Ui no en tinc ni idea, prevenció seria... no ho se eh dic per dir... difondre els hàbits saludables que poden prevenir malalties... i promoció també és promoció dels hàbits saludables... doncs no ho se.

8. Creu necessària una assignatura dedicada exclusivament a la salut i hàbits de vida? On pensa o en quina assignatura creu que es podrien donar transversalment aquests continguts en salut?

Si, hàbits de salut, si. Es fa a través de diferents matèries però no n'hi ha una exclusivament potser estaria bé. Salut física com emocional que també és molt important.

9. Per qui creu que hauria de ser impartida? Per un professional de la salut o per un docent format en el tema?

Depèn dels continguts perquè si ha de ser coses generals per exemple hàbits de menjar, d'higiene, perquè serveixen les vacunes, coses generals les pot fer el mateix professor i després amb el suport d'aquestes xerrades o tallers que de tant en tant venen especialistes i ens fan.

10. Creu que seria important realitzar sessions formatives als pares sobre temes que puguin preocupar als seus fills com per exemple l'educació en salut?

Si, en fem. De tant en tant a les tardes... de temes diversos eh no només de salut. Per exemple hi havia molta inquietud amb l'ús del mòbil i les xarxes socials doncs es fa cada any una xerrada a les tardes per això, de xarxes i adolescents.

Informant 4

1. Com a professor rep suport extern en matèria de salut?

Pràcticament no. Si que potser fa una colla d'anys vam fer alguna cosa de primers auxilis però pràcticament no, és una cosa que esta completament al marge. En canvi és important perquè sempre et pots trobar amb un cas urgent.

2. Quan té un dubte relacionat amb algun aspecte de salut com s'informa? On busca la informació (Google...)?

La sort és que som un col·lectiu, vull dir que no estàs únicament tu i aleshores entre el que sap un i el que no sap l'altre...

3. Amb quina freqüència troba situacions de salut en alumnes que li suggereixen dubtes?

Alguna vegada m'he trobat amb algun cas així urgent en el que a vegades la capacitat de reacció que tens doncs és poca.

4. El seu centre compta amb alumnes amb algun tipus de malaltia, deficiència física o psíquica? En cas afirmatiu, quines carències creu que tenen aquests alumnes? Considera que el centre supleix aquestes carències? Quins canvis creu que s'haurien d'implementar per tal d'eliminar-les ?

Si, alguns n'hi ha. Evidentment que hi ha carències, tal com esta muntat el sistema educatiu aquest tipus d'alumnes tenen carències, aleshores el que ha de fer l'escola és intentar amb els plans individualitzats... etc, intentar que superin aquestes carències, que no és fàcil. Una cosa és la teoria i una altra cosa és la pràctica això esta molt clar. Si que es fa un pla individualitzat i tot el que vulguis però jo suposo que aquest alumne no només depèn del centre si no tot l'entorn familiar i d'ajuda que pugui tenir. Bueno jo sempre dic el mateix quan les coses funcionen be no hi ha cap problema, però quan no van tant bé... buf... aleshores et trobes sol, com alumne em refereixo.

5. Creu que la infermera escolar pot facilitar la integració dels alumnes amb patologies en l'àmbit escolar?

Per descomptat, jo sempre he pensat que l'escola hauria de ser un conglomerat de moltíssimes persones, des de la infermera, els psicòlegs, el professor. Clar el

professor no pot fer de tot, esta bé que el professor tingui uns coneixements mínims de psicologia, infermeria, etc però home clar es que estem parlant de casos que poden ser complexos i ha d'haver un professional. El que passa que suposo que és el pressupost, i aquí al centre encara perquè deu n'hi do la psicòloga. Però s'hauria d'ampliar les hores.

6. Que considera vostè que és la infermeria escolar? Quines funcions creu que té? El seu centre compta amb un/a infermer/a escolar?

Suposo que la infermera escolar una de les funcions que ha de fer sobretot és aclarir no? Aclarir conceptes relacionats amb el context mèdic de tot tipus que puguin tenir els estudiants, de saber-ne se poques coses.

7. Que entén vostè per prevenció de la malaltia? I per promoció de la Salut? I per educació per la salut?

Fixant-me en les paraules per exemple prevenció si que és un concepte que tinc al cap, promoció de la salut és el primer cop que ho sento, et soc sincer. No ho se. Ara m'arrisco, suposo que prevenció és més... potser una cosa molt més pràctica? Em sonen com conceptes molt iguals.

8. Creu necessària una assignatura dedicada exclusivament a la salut i hàbits de vida? On pensa o en quina assignatura creu que es podrien donar transversalment aquests continguts en salut?

No gaire, i et diré el perquè. Perquè sinó acabaríem fent matèries súper diverses, des de educació sexual, educació per la salut, després venen els del carrer amb e transit que també se'ls ha d'ensenyar, etc jo crec que s'han d'incloure dintre de les matèries que crec que ja en fan moltes, és a dir, o bé amb un sistema d'aprenentatge completament diferent al que hi ha ara i que per tant molt semblant al que es va intentar fa moltíssims anys enrere amb crèdits variables que això vol dir que son matèries trimestrals i per tant s'hi poden encabir moltes matèries de tipus molt diverses, però ostres si han de ser matèries troncales que s'ensenyen durant tot el curs... Es que estem fent més no? I aleshores crec que la idea és introduir-ho dins...

9. Per qui creu que hauria de ser impartida? Per un professional de la salut o per un docent format en el tema?

Clar aquest és un problema. És una bona pregunta. Una cosa és la matèria i una altra qui imparteix. Home clar no som especialistes en tot, des d'aquest punt de vista si que tens raó que clar hauria de ser un professional, això esta claríssim. Si que seria necessari que l'alumne tractés això al llarg del curs perquè és molt important, i hauria de ser un especialista clar.

10. Creu que seria important realitzar sessions formatives als pares sobre temes que puguin preocupar als seus fills com per exemple l'educació en salut?

Si, això sempre, que puguin funcionar o no és una altra cosa, perquè suposo que un dels handicaps en totes les escoles és que els pares es desvinculen molt de l'escola, és a dir, l'escola fa una cosa i als pares ja els hi esta be. Però si si, això seria molt important, però culturalment no se si estem molt preparats.

Informant 5

1. Com a professor rep suport extern en matèria de salut?

Nosaltres tenim adjudicada la infermera escolar que és del CAP, que es diu Anabel, tots els dimecres de 11 a 12 aquí al centre. Tot just avui per exemple hi és. I és l'enllaç també que ens fa el tema de les vacunes a 2n d'ESO. També donem la opció que els alumnes que vulguin es vacunin aquí, fa una sèrie de xerrades de nutrició a 1r d'ESO, fa una sèrie de xerrades de prevenció sexual diguéssim als de 2n d'ESO. Per tant si, a part de ser d'enllaç fa activitats a l'escola.

2. Quan té un dubte relacionat amb algun aspecte de salut com s'informa? On busca la informació (Google...)?

Clar potser no ens hi hem trobat gaire amb aquest cas però tot just mira ara et posaré un exemple: cada vegada tenim més alumnes que porten la injecció d'adrenalina en el cas de que la intolerància alimentaria vagi a més i cada vegada per exemple ens demanen més papers a nivell de salut o nosaltres hem de demanar més papers a la família per dir escolta'm doncs qualsevol responsabilitat que pugui passar si nosaltres ja hi col·laborem i tal. Llavors per exemple vam demanar a la infermera que vingues un dijous a la una, perquè els dijous d'una a dues sempre fem reunió de professors perquè ens donés quatre indicacions de com administrar-ho en el cas súper urgent, en el cas de vida o mort no que es diu? Potser és el dubte més... i vam pactar un dia ja, la setmana que ve, però.. no et sabia dir més dubtes en aquest sentit.

3. Amb quina freqüència troba situacions de salut en alumnes que li suggereixen dubtes?

Realment molt poc, cada vegada que ve algú que s'ha fet mal o que... s'ha fet mal un mal lleu pues sempre avises a la família que venen a buscar-lo, els hi fem el paper del col·legi perquè l'assegurança escolar ho cobreix o pot anar al CAP. Si que és veritat que a vegades hi ha hagut coses més complicades, pues de que s'ha obert el cap i surt sang i tal truquem nosaltres directament a l'ambulància, venen i ho resolem així, llavors un professor acompanya al crio a l'hospital perquè no es quedi sol, però no tinc la constància aquesta de situacions de dir ostres ara no sabia que fer.

- 4. El seu centre compta amb alumnes amb algun tipus de malaltia, deficiència física o psíquica? En cas afirmatiu, quines carències creu que tenen aquests alumnes? Considera que el centre supleix aquestes carències? Quins canvis creu que s'haurien d'implementar per tal d'eliminar-les ?**

De deficiència física no. Deficiència psíquica si, tenim alumnes amb síndrome d'Asperger, tenim alumnes... Bueno els TDH típics i tòpics, tenim alumnes amb un 33% de discapacitat però Bueno estan diguéssim integrats dins la classe. A l'ESO no tenim cap hora de vetlladora, sinó que és el mateix professor que entra el que s'ho manega. A nivell de professional nosaltres segur que podríem saber-ne molt més i potser en part és més culpa o nostra culpa de no formar-nos en el tema. Moltes vegades els hi dic als professors quan passa alguna situació així que no t'esperes dius: *carai!* Això a la carrera no t'ho van ensenyar no? Doncs totes aquestes necessitats especials a la carrera no ens les van ensenyar, en el fons li poses voluntat i això... La formació per exemple de l'any passat que vam fer els professors, vaig cada any a fer una formació obligatòria va anar sobre això, sobre els TDH i les necessitats especials però clar, després cadascú... t'ho intentes manegar a classe però sempre estaria bé doncs com més en saps més eines tens per poder aplicar.

- 5. Creu que la infermera escolar pot facilitar la integració dels alumnes amb patologies en l'àmbit escolar?**

Doncs no m'ho he qüestionat mai, vull dir no... potser si que esta desaprofitada, perdó pel comentari però ens entenem eh, potser si que te algunes eines o algun criteri que pogués facilitar això, però no ens ho hem qüestionat com a centre de tenir a la infermera per aquest aspecte.

- 6. Que considera vostè que és la infermeria escolar? Quines funcions creu que té? El seu centre compta amb un/a infermer/a escolar?**

Amb els alumnes tot i estar aquesta hora al centre els alumnes no hi van a fer-li consultes diguéssim. Ella em comenta que hi ha centres que si, que te com a llista d'espera i els alumnes li van fent consultes però hi ha centres tipus com el nostre i d'altres que simplement te el seu espai de treball i que pactem pues això, dos tres xerrades , el tema de les vacunes... però els alumnes diguéssim almenys aquí no hi tenen aquesta accés.

7. Que entén vostè per prevenció de la malaltia? I per promoció de la Salut? I per educació per la salut?

Home doncs entenc que és intentar aplicar tots aquells hàbits saludables, entenc que no només a nivell de menjar, sinó a nivell suposo fisiològic, a nivell físic, per intentar mantenir una vida saludable, de no caure malalt o de no tenir a nivell físic cap tipus de lesió, la prevenció també com més informació tinguis tu/canalla doncs entenc que son eines més per poder aplicar aquesta prevenció.

I per promoció de la salut... Bueno suposo que el verb promocionar és el verb... donar èmfasi a aquells aspectes saludables que veiem que realment funcionen, de dir escolta'm si camines mitja hora al dia això funcionarà, si menges amb poc oli això funcionarà, suposo que deu anar per aquí. I educació... doncs més de lo mateix no? Suposo que deu ser més a nivell d'escola.

8. Creu necessària una assignatura dedicada exclusivament a la salut i hàbits de vida? On pensa o en quina assignatura creu que es podrien donar transversalment aquests continguts en salut?

Nosaltres per exemple a educació física sota la primera part del curs el tenim molt enfocat a això, no tant a fer o realitzar l'exercici físic, sinó a fer una sèrie de classes teòriques sobre aquests aspectes. Potser si que es queda només focalitzat a aquestes sessions, però entenc que no estaria de més, ja no potser una assignatura de més sinó que dins d'algunes assignatures com ara biologia que potser a nivell curricular un dels continguts pogués ser...

9. Per qui creu que hauria de ser impartida? Per un professional de la salut o per un docent format en el tema?

Per anar segurs, un professional de la salut, perquè així saps segur que realment el que diu doncs ho ha viscut, ho ha compartit, ho ha estudiat.. Tot i així entenc que un professor amb una formació específica també seria prou vàlid per poder-ho fer. Però en el cas de poder escollir...

10. Creu que seria important realitzar sessions formatives als pares sobre temes que puguin preocupar als seus fills com per exemple l'educació en salut?

A través de l'AMPA nosaltres realitzem xerrades a pares d'infantil, primària, batxillerat, ESO de diferents aspectes de salut, per exemple en vam fer una de piràmide alimentària. Els pares per exemple tenen els menús que es serveixen aquí a dinar i la mateixa empresa els hi dona una proposta del que haurien de fer per poder complementar el que han menjat els que es queden a dinar aquí. Per tant alguna coseta sí que hem anat fent. Entenc que no és lo que és totalment desitjable que estaria bé fer-ne més, però alguna pinzellada anem fent.

Informant 6

1. Com a professor rep suport extern en matèria de salut?

Cap

**2. Quan té un dubte relacionat amb algun aspecte de salut com s'informa?
On busca la informació (Google...)?**

Per sort, en tinc pocs, però quan en tinc vaig directament al metge. Mai busco informació per Internet.

3. Amb quina freqüència troba situacions de salut en alumnes que li suggereixen dubtes?

Quan tenen problemes psicològics i de relacions em sento molt impotent per no poder-los ajudar.

4. El seu centre compta amb alumnes amb algun tipus de malaltia, deficiència física o psíquica? En cas afirmatiu, quines carències creu que tenen aquests alumnes? Considera que el centre supleix aquestes carències? Quins canvis creu que s'haurien d'implementar per tal d'eliminar-les ?

De tant en tant en tenim, però no tenim cap suport extern. Tot és fa amb molta bona voluntat i dedicació per part dels professors, però sense cap ajuda. No hauria de ser possible que un nen/a amb NEE no tingués suport a l'aula.

5. Creu que la infermera escolar pot facilitar la integració dels alumnes amb patologies en l'àmbit escolar?

És evident, però no només per aquesta integració, sinó per aconseguir que els nois i les noies acabin interioritzant hàbits de salut i higiene.

6. Què considera vostè que és la infermeria escolar? Quines funcions creu que té? El seu centre compta amb un/a infermer/a escolar?

Un altre dels serveis fonamentals que hauria de tenir obligatòriament qualsevol centre d'educació. El nostre no en té cap. En casos greus es deriva l'alumne/a al centre de salut del qual depenem.

7. Què entén vostè per prevenció de la malaltia? I per promoció de la Salut? I per educació per la salut?

Tot allò que envolta la interiorització per gaudir d'una bona salut. Des de l'escola es vetlla perquè l'alumnat tingui bons hàbits de salut i higiene, però ha de quedar clar que l'escola només ha d'ajudar, ja que la família és la columna vertebral de l'educació, la salut, la cultura, els valors... dels nens i de les nenes.

8. Creu necessària una assignatura dedicada exclusivament a la salut i hàbits de vida? On pensa o en quina assignatura creu que es podrien donar transversalment aquests continguts en salut?

Segons el meu parer, no cal una assignatura, sinó que ja hi ha hores on es pot impartir aquests hàbits i prevencions, com ara la de tutoria, la d'educació física o la de ciències naturals.

9. Per qui creu que hauria de ser impartida? Per un professional de la salut o per un docent format en el tema?

Millor un professor amb formació, tot i que, evidentment, sempre són necessàries les aportacions del professional de la salut.

10. Creu que seria important realitzar sessions formatives als pares sobre temes que puguin preocupar als seus fills com per exemple l'educació en salut?

No són importants, són essencials. Però hi ha moltes famílies, com els treballadors socials saben bé, que no estan gens preocupades per aquests aspectes. És evident que així passa el que passa: sobrepès, problemes dentals per desídia, brutícia...

